

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV**

Evidenčné číslo: 105002/B/2014/3065777869

POLITICKÝ VÝVOJ ŠTÁTU IZRAEL PO ROKU 1948

Bakalárska práca

2014

Lucia Greškovitsová

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV**

Evidenčné číslo: 105002/B/2014/3065777869

POLITICKÝ VÝVOJ ŠTÁTU IZRAEL PO ROKU 1948

Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy

Študijný odbor: 6221 7 00- Medzinárodné ekonomické vzťahy

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných vzťahov a hospodárskej diplomacie

Vedúci záverečnej práce: Ing. Mgr. Monika Satková

Bratislava 2014

Lucia Greškovitsová

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú (bakalársku) prácu som vypracovala samostatne, a že som uviedla všetku použitú literatúru.

Dátum: 27.03.2014

.....
Lucia Greškovitsová

Pod'akovanie

Touto cestou by som sa chcela poďakovať vedúcej mojej bakalárskej práce Ing. Mgr. Monike Satkovej, za pomoc, odborné vedenie, cenné rady, podporu a čas, ktorý mi pri spracovaní tejto záverečnej práce venovala.

Lucia Greškovitsová

ABSTRAKT

GREŠKOVITSOVÁ, Lucia: *Politický vývoj štátu Izrael od roku 1948*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných vzťahov a hospodárskej diplomacie. – Vedúci záverečnej práce: Ing. Mgr. Monika Satková – Bratislava: FMV EU, 2014, 51 s.

Predkladaná práca sa venuje politickému vývoju Izraelského štátu od roku 1948 po súčasnosť. Načrtáva východiskovú situáciu a historické fakty, ktoré predchádzali jeho vzniku. Ďalej sa venuje prvým rokom novovzniknutého štátu, vnútro politickej klíme ako aj problémom v zahraničnej politike. Cieľom tejto práce je analyzovať významné momenty v živote vybraných predsedov vlád Izraelského štátu od roku 1948 až po súčasnosť. Poukazuje na významné historické míľniky, ktoré mali vplyv na smerovanie tejto krajiny. Praktická časť práce je venovaná vybraným predsedom vlády Izraelského štátu. Zaoberá sa ich rodinným zázemím, politickou orientáciou, vstupom do politiky, zásadným rozhodnutiam, ktoré udávali smer novovzniknutej krajine. Práca nezabúda ani na kontroverzie ich vládnutia.

Kľúčové slová: sionizmus, Britský mandát, Izraelský štát, agresia, mierový proces, politické strany, premiér.

ABSTRACT

GREŠKOVITSOVÁ, Lucia: *Policy development of the State of Israel since 1948*. – University of Economics. Faculty of International Relations, Department of International Economic Relations and Economic Diplomacy – Thesis supervisor: Ing. Mgr. Monika Satková – Bratislava: FIR EU, 2014, 51 p.

This work is devoted to policy development of the State of Israel from year 1948 to the present times. It outlines the initial situation and the historical facts that preceded its creation. Then it proceeds to the first years of the newly established state, to the domestic political climate and issues in foreign policy. The aim of this work is to analyze the significant moments in the lives of selected Prime Ministers of State of Israel from 1948 to the present. It points to the important historical milestones that have influenced the direction of this country. The practical part is devoted to selected Prime Ministers of the State of Israel. It deals with their family background, political orientation, entering into politics, critical decisions that determined the direction of the newly formed state. The work does not forget the controversies of their government.

Key words: Zionism, British Mandate, the State of Israel, aggression, peace process, political parties, prime minister.

Obsah

Obsah	7
Zoznam tabuliek	8
Zoznam použitých skratiek.....	9
Úvod	10
1. Historický exkurz politického vývoja	12
1.1 Európsky antisemitizmus	12
1.2 Britský mandát.....	14
1.3 Vyhlásenie nezávislosti Izraelského štátu.....	16
1.3.1. Deklarácia izraelskej nezávislosti	16
1.4. Štátna moc Izraela.....	17
1.4.1 Politické strany Izraela.....	19
1.5 Prvá arabsko-izraelská vojna	22
1.5.1 Politická situácia po 2. svetovej vojne.....	23
1.6 Prvé roky nového štátu	23
1.7 Konflikty s Arabmi do roku 1967	25
2. Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania	27
3. Významní predsedovia vlády	30
3.1 David Ben Gurion (1948-1954 a 1955-1963).....	30
3.2 Golda Meir (1969-1974).....	31
3.3 Yitzhak Rabin (1974-1977 a 1992-1995)	33
3.4 Menachem Begin (1977-1983)	35
3.5 Yitzhak Shamir (1983-1984 a 1986-1992)	37
3.6 Shimon Peres (1984-1986 a 1995-1996)	38
3.7 Benjamin Netanyahu (1996-1999 a 2009-súčasnosť).....	40
3.8 Ehud Barak (1999-2001)	41
3.9 Ariel Sharon (2001-2006).....	42
3.10 Ehud Olmert (2006-2009).....	43
Záver	48
Zoznam použitej literatúry	50

Zoznam tabuliek

Tabuľka číslo 1: Zoznam izraelských premiérov	45
---	----

Zoznam použitých skratiek

atď. – a tak ďalej

n. l. – nášho letopočtu

OOP – Organizácia pre oslobodenie Palestíny

OSN – Organizácia Spojených národov

pred. n. l. – pred naším letopočtom

st. – storočie

tzv. – tak zvaný/-á/-é

UNSCOP - Zvláštny výbor pre Palestínu

Úvod

Pred 70 rokmi hrozila židovskému národu genocída. Nechýbalo veľa a tento národ by nenávratne prestal existovať. Iba tri roky po konci holokaustu vznikol Izraelský štát, v ktorom dnes žije väčšina Židov na svete. Za relatívne krátku dobu dokázali z tejto neúrodnej zeme vytvoriť úrodnú oázu. Boli vytvorené osady, družstvá ako aj nové mestá. Ľudia do tejto krajiny prichádzali z rôznych, najmä však európskych krajín, pochádzali z rôznych kultúr a boli rozdielneho pôvodu. Taktiež za túto dobu viedol Izraelský štát mnoho vojen s okolitými arabskými štátmi, pokúšal sa o mierové procesy niekedy viac, alebo menej úspešne. Je však nutné oceniť pokrok, ktorým táto krajina prešla v oblasti poľnohospodárstva, špičkových technológií, ako aj vo vede.

V prvej kapitole tejto práce sa venujeme najmä významným historickým udalostiam, ktoré predchádzali vzniku Izraelského štátu. Ďalej sme sa snažili načrtnúť rozdelenie štátnej moci, ako aj podať základnú informáciu o stranách, ktoré významne zasiahli alebo zasahujú do smerovania tohto štátu. Snažili sme sa načrtnúť atmosféru v Európe, ktorá vyústila do druhej svetovej vojny, ako aj reakciu Židovskej komunity v podobe sionistického hnutia. Ďalej sme sa snažili priblížiť situáciu v Britskom mandáte Palestína a udalosti, ktoré viedli k vzniku Izraelského štátu. Pozornosť sme venovali aj arabsko-izraelským konfliktom až do roku 1967.

Druhá teoretická kapitola sa venuje definovaniu cieľa tejto práce. Tým je stručná charakteristika vybraných predsedov vlády Izraelského štátu na podklade historických skutočností a udalostí, ktoré mali vplyv na ich rozhodnutia a ideály. Poukazujeme na paralelu medzi izraelským predsedom vlády a všeobecným smerovaním krajiny. Zdôvodňujeme význam histórie pri skúmaní politických javov a komplexného pohľadu na danú problematiku. V tejto časti taktiež odôvodňujeme výber logickej metódy pri písaní tejto práce a nutnosť popisu nielen domácej, ale aj zahraničnej politiky. Na záver tejto kapitoly konštatujeme logický výber biografickej metódy pri zisťovaní faktov o vybraných izraelských premiéroch.

Tretia kapitola obsahuje stručné životopisy vybraných izraelských predsedov vlády. Zaoberá sa ich mladosťou alebo udalosťami, ktoré mali takmer vo všetkých prípadoch vplyv na ich politickú orientáciu. Opisujeme ich zapojenie do politického života, významné míľniky v ich politickej kariére a udalosti, či už v domácej, alebo zahraničnej politike, na ktoré svojimi postojmi vplývali. Pre lepšiu orientáciu sme na záver tejto

kapitoly vložili tabuľku, ktorá obsahuje zoznam všetkých premiérov Izraelského štátu od jeho vzniku až po súčasnosť spolu so základnými informáciami.

Na záver sme skonštatovali, že napriek konfliktom a problémom, ktoré sa v danom regióne vyskytujú, prešla izraelská spoločnosť ohromnou zmenou a prekonala mnoho prekážok. Pri jeho zrode stáli ľudia poznačení hrôzami holokaustu a nenávisťou, čo sa prejavilo aj v politike jej lídrov. Spočiatku preferovali agresívny, výbojný spôsob vedenia najmä zahraničnej politiky a neboli ochotní pristúpiť na kompromis. V priebehu času majú predsedovia vlády zmierlivejší postoj a sú ochotní uvažovať o mierovom procese. Spory, ktoré však táto krajina rieši už desaťročia sú príliš závažné a zložité a preto si na priateľské spolužitie s jej okolitými krajinami budeme musieť ešte počkať.

1. Historický exkurz politického vývoja

Moderný Izraelský štát vznikol 14. mája 1948. O jeho vznik sa usilovalo sionistické hnutie od 19. storočia. Jedným z hlavných dôvodov túžby Židov po vlastnom štáte bol aj fakt, že v mnohých európskych krajinách boli po stáročia utláčaní. Výrazne mu napomohli aj hrôzy holokaustu počas druhej svetovej vojny. Židia po celom svete vyhodnotili, že najbezpečnejším a najvhodnejším variantom je vytvorenie vlastného židovského štátu. V tejto kapitole sme sa snažili načrtnúť významné medzníky pri vzniku židovského štátu a jeho prvé roky existencie. Ďalej sme sa pokúsili v skratke popísať politické zriadenie tohto novovzniknutého štátu, systém rozdelenia štátnej moci, ako aj stručne opísať najvýznamnejšie strany v štáte, ktoré formovali jeho smerovanie. Toto všetko má slúžiť na vykreslenie nielen kultúrnych rozdielov Izraela s ostatnými štátmi v danom regióne, ale aj na poukázanie ich rozdielnych názorov na rozdelenie štátnej moci a politického zriadenia.

1.1 Európsky antisemitizmus

Je všeobecne známe, že po povstaní proti rímskej nadvláde odišli Židia do vyhnanstva do Babylonu. Týmto aktom sa začala židovská diaspora. V novej domovine sa tolerancia ich viery často striedala s prenasledovaním. Neprijatie zo strany pôvodného obyvateľstva sa prejavovalo v rôznych oblastiach spoločenského života. Od 9. storočia nesmeli Židia vlastniť nehnuteľný majetok (ani vstúpiť do armády). V 12. storočí sa začali križiacke výpravy, čo malo za následok, že nevraživosť k tomuto náboženstvu výrazne vzrástla. Židia boli buď masakrovaní, alebo násilne pokresťančovaní. Po celej Európe sa ľudia odvracali od Židov a vyčleňovali ich zo spoločnosti rovnakým spôsobom, ako sa to dialo počas rímskej nadvlády.

Všetky tieto udalosti z histórie mali za následok, že Židia žijúci mimo územia Palestíny¹ sa od nepamäti usilovali o návrat do týchto území. Tento cieľ je zaznamenaný aj v židovských modlitebných knihách². Počas 16. a v druhej polovici 18. storočia sa do Svätej zeme presídlilo množstvo Židov z dnešného Poľska, Litvy a Ukrajiny, čomu

¹ Je historické územie v Prednej Ázii medzi Stredozemným, Mŕtvym a Červeným morom. Známa je aj ako Svätá zem. Je posvätným územím pre židov, kresťanov a moslimov.

² Zasľúbená zem bola podľa biblickej tradície darovaná Bohom potomkom starozákonného patriarchu Abraháma.

predchádzali perzekúcie v celej Európe (napr. vypovedanie z Anglicka v 13. st., z Francúzska v 14. st., atď.).

V 19. storočí vzniklo sionistické hnutie³, ktoré požadovalo vznik židovského štátu v Palestíne. „Sionizmus a arabský nacionalizmus nastúpili na cestu paralelného vývoja ako prevažne sekulárna politická ideológia založená na emancipácii a sebaurčení. Obe sa zrodili v intelektuálnych kruhoch ako odpoveď na výzvy prichádzajúce v tomto období z Európy.“⁴

Jedným z kľúčových sionistických mysliteľov bol Theodor Herzl, viedenský novinár, ktorý v roku 1896 napísal knihu s názvom *Židovský štát*. Vytvorenie židovského štátu v Palestíne bolo jedným z možných a trvalých riešení židovského problému. Ovplynula ho tzv. Dreyfusova aféra⁵, pri ktorej si Židia uvedomili, že nie sú v Európe v bezpečí a nemôžu sa voči neprávostiam brániť. V roku 1881 sa začala prvá vlna židovskej imigrácie (tzv. alija). Židia, ktorí sa tam rozhodli usadiť, si od arabských vlastníkov kúpili pôdu, ktorú začali sami obrábať. Ich príchod vyvolal napätie, avšak predstavitelia Osmanskej ríše sa nových vlastníkov zastali, pretože dbali na dodržanie práva. Šancu na vznik nového štátu priniesla až prvá svetová vojna a s ňou súvisiaci rozpad Osmanskej ríše. Kým existovala Osmanská ríša, nebolo reálne, aby si Židia mohli odtrhnúť časť jej územia a vyhlásiť samostatný štát. Vďaka Herzlovi sa táto myšlienka začala riešiť aj na medzinárodnej úrovni a v roku 1882 už predsedal prvému Svetovému sionistickému kongresu⁶ v Bazileji. Druhá alija sa začala v roku 1904 a trvala asi do roku 1913 z dôvodu protižidovských nálad a politických programov strán vo Východnej Európe. „Rusko v tej dobe opustilo asi 2,5 milióna Židov, z ktorých sa asi 60 000 usadilo v Palestíne. Tejto vlne imigrantov sa väčšinou pripisuje vytvorenie prvých inštitúcií na území Palestíny, ako aj zahájenie predštátneho formovania. Ich najvýznamnejším úspechom sa stali poľnohospodárske družstvá na báze komún (tzv. kibucy).“⁷

³ Názov je odvodený od pahorku Sion v Jeruzaleme, na ktorom biblickí proroci očakávajú príchod Hospodina.

⁴ Schulze, K.: *Arabsko-izraelský konflikt*. 2012. s. 8.

⁵ Bol politický škandál vo Francúzsku prebiehajúci koncom 19. storočia. V roku 1894 bol židovský dôstojník francúzskeho generálneho štábu Alfred Dreyfus na základe sfaľovaných dôkazov obvinený vojenským súdom zo špionáže pre Nemecko. Boli voči nemu vykonštruované falošné dôkazy a priebeh procesu bol zmanipulovaný vtedajším ministrom vojny a jeho generálmi. Dreyfus bol nespravodlivo odsúdený za velezradu. Zbavili ho hodnosti a poslali na doživotie do vyhnanstva na Diabolský ostrov pri pobreží Guayany.

⁶ Je známy aj ako „Parlament židovského ľudu“. Ide o najvýznamnejšie demokratické zhromaždenie Židov na svete. Volí svojich zástupcov a rozhoduje o plánoch Svetovej sionistickej organizácie a Židovskej agentúry. Každý Žid, ktorý má viac ako osemnásť rokov a je členom sionistickej asociácie má právo hlasovať.

⁷ Schulze, K.: *Arabsko-izraelský konflikt*. 2012. s. 9.

1.2 Britský mandát

V roku 1917 bola Palestína obsadená Britmi a v tom istom roku deklaroval britský minister zahraničných vecí Arthur Balfour priaznivý postoj k vytvoreniu „národnej domoviny židovského ľudu v Palestíne“ a vyjadril sa, že „vynaloží všetky prostriedky na dosiahnutie tohto cieľa za predpokladu, že nebude podniknuté nič, čo by ohrozilo občianske a náboženské práva existujúcich nežidovských skupín obyvateľstva v Palestíne, alebo práva a politický status Židov v ktorejkoľvek inej krajine“⁸. Kľúčovou osobou pri diplomatických misiách sionistov bol Chajim Weizmann, ruský chemik vyučujúci na univerzite v Manchestri. Ten udržiaval dobré vzťahy s britským ministrom zahraničných vecí, ale bol aj zapojený do výroby syntetického acetónu (doposiaľ sa dovážal z Nemecka, ktoré stálo na opačnej strane počas prvej svetovej vojny ako Británia). Bola to nevyhnutná surovina pre výrobu výbušnín. Tieto skutočnosti napomohli sionistom presvedčiť tvorcov britskej politiky, že sú dôležití.

V roku 1919 bolo na Parížskej mierovej konferencii, na ktorej sa rozhodlo o novom usporiadaní sveta po prvej svetovej vojne, územie Palestíny zverené pod britskú správu. Tak vznikol protektorát Britský mandát Palestína. Britská vláda si neuvedomila, že na seba berie nesplniteľnú úlohu. Jej neúspech vyriešiť problémy ďalej prehĺbil napäté vzťahy Británie s Arabmi.⁹ Je treba poznamenať, že britská miestna politika mala často protichodný postoj ako britská svetová politika. Británia sa javila tak, že sionizmus podporuje, avšak pod vplyvom susedných štátov a moslimov v Indii mala svoju rolu skomplikovanú. Palestínske obyvateľstvo bolo v tom čase zväčša arabské, ale mesto Jeruzalem bolo prevažne židovské. Arabský odpor k židovskému prisťahovalectvu prerástol v roku 1920 k násilnostiam. Odpoveďou na ne bolo sformovanie palestínskej židovskej ozbrojenej organizácie Hagana, ktorá mala za úlohu ochraňovať židovské obyvateľstvo na území Palestíny. Briti ju však považovali za ilegálnu. Toto obdobie je charakteristické budovaním židovských ako aj arabských inštitúcií (napr. politických strán alebo Hebrejskej univerzity v Jeruzaleme). Arabská konsolidácia však postupovala pomalšie nakoľko čelila vnútornému rozkolu.

Židovská imigrácia pokračovala aj ďalšími vlnami, a to v rokoch 1919 – 1923 a 1924 – 1929. Do Palestíny prišlo v tom období viac ako 100 tisíc Židov, čo viedlo k ďalším nepokojom. Z tohto dôvodu Briti obmedzili židovskú imigráciu iba na západ od rieky Jordán.

⁸ Čejka, M.: *Izrael a Palestina - Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 2005. s. 36.

⁹ Sorby, K. R.: *Arabský východ (1945- 1958)*. 2005. s. 40.

Vzostup nacizmu v Európe v 30. rokoch 20. storočia mal za následok príliv takmer štvrt' milióna Židov¹⁰. Arabi sa cítili bezmocní a to viedlo k ďalším násilnostiam a povstaniu. Tieto udalosti mali za následok viazanie britských vojenských zdrojov v regióne. Preto muselo byť povstanie ukončené, aby sa Británia vyhla vojne na dvoch frontoch. Už v tomto bode bolo jasné, že koexistencia Arabov a Židov nie je možná a jediným riešením sa zdalo byť rozdelenie územia. V roku 1939 boli pre židovských prisťahovalcov zavedené kvóty. Tí to vnímali ako obrovskú zradu, pretože išlo o obdobie holokaustu¹¹ a ich jedinou možnosť ako uniknúť táborom smrti. Napriek nesúhlasu s britskou politikou, Židia vstupovali do radov ich armády. Odpor sa odzrkadlil v ilegálnom príleve Židov do tejto oblasti. Británia reagovala odchytom utečeneckých lodí a ich posielaním naspäť. Ku koncu druhej svetovej vojny tvorili Židia v Palestíne 33 % populácie oproti 11 % v roku 1922¹².

Je nutné poznamenať, že Británia bola po druhej svetovej vojne v úpadku (zhoršená ekonomická situácia, problémy v kolóniách, atď.). S poklesom britského vplyvu na svetovú politiku sa do popredia tlačili Spojené štáty americké s rozsiahlou sieťou sionistov a lobistických skupín. Holokaust taktiež podnietil medzinárodné sympatie pre vznik židovského štátu. Okrem stúpajúcej agresie medzi Židmi a Arabmi sa vyvinul aj židovský odpor voči britskej nadvláde. Bolo zrejmé, že britská politika sa v regióne stala neudržateľnou.

V roku 1947 sa britská vláda vzdala svojho mandátu v Palestíne. Novovytvorená Organizácia Spojených národov (OSN) vytvorila Zvláštny výbor pre Palestínu (UNSCOP), ktorý mal za úlohu nájsť konsenzus medzi židovskými a arabskými predstaviteľmi. Arabskí zástupcovia však boli toho názoru, že Výbor je výrazne naklonený sionistom a preto ho bojkotovali. V tom istom roku bol prijatý plán, podľa ktorého sa územie malo rozdeliť na arabský a židovský štát a Jeruzalem mal zostať pod medzinárodnou správou OSN. Židia plán prijali, napriek tomu že väčšia časť územia, ktoré im malo pripadnúť bola púšť. Liga arabských štátov¹³ a Vysoká arabská komisia¹⁴ plán odmietli.

¹⁰ Turner, E.: *Dějiny státu Izrael*. 1991. s. 61.

¹¹ Je označenie pre systematické, štátom vykonávané prenasledovanie a hromadné vyvražďovanie etnických, náboženských, či politických skupín počas druhej svetovej vojny, vykonávané nacistickým Nemeckom a jeho spojencami.

¹² Mideastweb: *The Population of Palestine Prior to 1948*. [cit. 2014-02-13]. Dostupné na internete: <<http://www.mideastweb.org/palpop.htm>> .

¹³ Je regionálna medzinárodná organizácia, ktorá združuje arabské štáty a súčasne je tiež organizáciou kolektívnej sebaobrany.

¹⁴ Komisia, ktorá pozostávala z arabských strán počas arabského povstania proti britskému mandátu.

1.3 Vyhlásenie nezávislosti Izraelského štátu

Dôležitú rolu pri založení Izraela zohrala Židovská národná rada, ktorá bola hlavnou národnou inštitúciou židovskej komunity (jišuvu) v rámci Britského mandátu. Jej politické oddelenie bolo napríklad zodpovedné za vzťahy s Arabmi. Taktiež spolupracovala so Židovskou agentúrou a vyjednávala s britskou vládou. Postupom času sa rozrástla o ďalšie oddelenia ako napríklad zdravotníctvo a sociálna oblasť, obrana a bezpečnosť, atď.

14. mája 1948, deň pred ukončením Britského mandátu Palestína, bola vyhlásená nezávislosť Izraelského štátu. Krátko po nej uznali tento štát Spojené štáty americké a Sovietsky zväz. „Veľká Británia nezávislosť Izraela najprv odmietala, neskôr však začali židovský štát uznávať jednotlivé britské kolónie, ako prvá z nich Juhoafrická únia.“¹⁵ Po vyhlásení samostatného židovského Izraelského štátu bola ihneď vytvorená dočasná vláda. Jej základ tvorili oddelenia Židovskej národnej rady a členovia rady tvorili dočasnú vládu, ktorá sa stretla v Tel Avivskom múzeu umenia a podpísala Deklaráciu nezávislosti Izraelského štátu. Prvým prezidentom nového štátu sa stal Chaim Weizmann. Aj vďaka nejednotnému postoju Arabov však žiadny arabský štát nevznikol.

1.3.1. Deklarácia izraelskej nezávislosti

Návrh tohto dokumentu bol pripravovaný počas niekoľkých predchádzajúcich mesiacov. Je evidentné, že židovská komunita si verila v dosiahnutí svojho cieľa a pracovala na ňom koordinovane a vytrvalo.

Deklarácia bola napísaná štýlom pripomínajúcim rezolúciu OSN. Začína preambulou, v ktorej je vyjadrený dôvod a zmysel deklarácie, ako aj právo Židov na nezávislý štát. Výsledná verzia bola výsledkom kompromisu medzi rôznymi skupinami židovskej verejnosti.

Tento dokument je oficiálne oznámenie, že nový židovský štát, nazvaný Izraelský štát, bol formálne založený v oblastiach známych ako Britský mandát Palestína v miestach, kde sa predtým nachádzalo kráľovstvo Izraelské, Judské a Judea. Izraelský štát bol vyhlásený iba v rámci oblastí pridelených plánom OSN na rozdelenie Palestíny.

Vyhlásenie nezávislosti bolo nazývané aj ako „Tretie židovské spoločenstvo“¹⁶.

¹⁵ Čejka, M.: *Izrael a Palestína - Minulosť, súčasnosť a smerovanie blízkovýchodného konfliktu*. 2005. s. 78.

¹⁶ Prvé židovské spoločenstvo skončilo zničením Šalamúnovho chrámu roku 586 pred. n. l., druhé zničením Druhého chrámu v roku 70 n. l. a porážkou povstania Bar Kochby Rímskou ríšou roku 135 n. l. Šalamúnov chrám je najposvätejšie miesto judaizmu. Bol postavený asi v 10. storočí pred n. l. na Chrámovej hore v Jeruzaleme. V priebehu dejín bol niekoľkokrát prestavaný. Do svojho zničenia rímskym vojskom v roku 70

Deklaráciu nezávislosti verejne prečítal o polnoci David Ben Gurion pred vypršaním britského mandátu. Následne po tom, rabín Fishman predniesol modlitbu Šechechanu a deklarácia bola podpísaná. Ceremónia bola ukončená spevom izraelskej hymny Hatikvy¹⁷.

1.4. Štátna moc Izraela

„Nevyhnutným predpokladom existencie a fungovania demokratického politického systému je pluralizmus. Predpokladá existenciu rôznorodých a mnohotvárných zdrojov politickej moci, ktoré môžu jednotlivé politické subjekty využívať. V pluralizme sa o politickú moc delí niekoľko inštitúcií, ktoré môžu prostredníctvom politických nástrojov jedna druhú obmedzovať a zabrániť tak uzurpácii a zneužívaniu politickej moci.“¹⁸

Izrael je jediná demokratická krajina na Blízkom východe. Ide o formu parlamentnej zastupiteľskej demokratickej republiky so všeobecným rovným volebným právom, kde existuje politická zodpovednosť ministrov a vlády pred parlamentom. Celý systém je založený na princípe oddelenia jednotlivých zložiek moci, kde výkonná moc (vláda) podlieha dôvere moci zákonodarnej (Knesetu) a nezávislosť súdnej moci je zaručená zákonom.

Hlavou štátu je prezident, ktorý symbolizuje jednotu národa a presahuje hranice straníckej politiky. Je volený na 7 rokov tajnou voľbou parlamentom (Knesetom) jednoduchou väčšinou z kandidátov nominovaných na základe ich osobného postavenia a celoživotného prínosu pre krajinu. Postavenie prezidenta je podobne ako v iných parlamentných systémoch viac menej ceremoniálne.¹⁹ Prezidentom sa môže stať iba občan Izraelského štátu. Izraelský systém nepozná funkciu viceprezidenta. Medzi jeho hlavné funkcie patrí podpisovanie schválených zákonov Knesetom a medzinárodných zmlúv, poverovanie vybraného člena Knesetu zostavením vlády (spravidla lídra víťaznej strany volieb), schvaľovanie poverení diplomatov vo funkcii, menovanie sudcov Najvyššieho

n. l. slúžil ako kultové centrum starovekého izraelského náboženstva. Podľa židovského presvedčenia bol a po príchode Mesiáša znovu bude príbytkom Boha na zemi. Povstanie Bar Kochby bolo druhé celožidovské povstanie proti rímskej nadvláde, ktoré sa odohralo v rokoch 132-135 n. l. pod vedením Šimona bar Kochby, ktoré bolo potlačené.

¹⁷ Historama: *Independance Day 1948*. [cit. 2014-02-16]. Dostupné na internete: <http://www.historama.com/onlineresources/articles/israel/story_israel_first_independence_day_14_may_1948.html>

¹⁸ Lidák, J., Koganová, V.: *Politológia*. 2004. s. 30.

¹⁹ Pojar, M.: *Izrael (Stručná historie státu)*. 2009. s. 171.

súdu, udeľovanie amnestie, atď. Od roku 2007 je ním Shimon Peres, ktorý sa stal deviatym prezidentom.

Zákonodarným orgánom je jednokomorový parlament Knesset tvorený 120 poslancami. Tí sú volení na základe pomerného volebného systému na štvorročné volebné obdobie. Pokiaľ však parlament odvolá premiéra alebo vláde nevysloví dôveru, je Knesset rozpustený predčasne. Parlament funguje prostredníctvom plenárnych zasadnutí a 15 stálych výborov. V pléne sa odohrávajú rozpravy, ktoré môžu byť predložené v hebrejčine, ale aj arabčine. Na to aby sa návrh stal zákonnou normou musí prejsť tromi čítaniami. Izrael nemal do roku 2003 písanú ústavu a jeho politický systém bol ukotvený v jedenástich základných zákonoch. V roku 2003 začal Knesset vypracovávať návrh oficiálnej ústavy založenej na týchto zákonoch.

Výkonná moc je v rukách vlády (kabinetu), ktorá si určuje svoj vládny program, ktorý podlieha schváleniu Knessetom. Všetci jej ministri musia byť izraelskými občanmi, musia bývať v Izraeli a musia byť členmi Knessetu. Ministri sú zodpovední za svoje výkony a prácu predsedovi vlády (premiérovi), ktorý stojí na jej čele. David Ben Gurion sa stal v roku 1948 prvým premiérom, ktorý pomáhal založiť štátne inštitúcie a zotrval v tomto úrade 13 rokov. Premiérom sa môže stať iba člen parlamentu, ktorý získa potrebnú väčšinu hlasov – obvykle to býva predseda najsilnejšej politickej strany. Do dnešnej doby boli všetky vlády zostavené z koalícií niekoľkých strán.

Izrael má trojstupňový súdny systém. Na najnižšej úrovni sú mestské (magistrátne) sudy sídliace vo väčšine miest. Riešia občianske a drobné trestné činy. Vyššou inštanciou sú krajské²⁰ sudy slúžiace ako odvolávacie sudy. Nachádzajú sa v piatich zo šiestich izraelských dištriktov (okrem Jeruzalemského kraja). Tretí a najvyšší stupeň je Najvyšší súd Izraelského štátu, ktorý sídli v Jeruzaleme a slúži ako odvolávací súd pre celú krajinu a súd prvej inštalácie v závažných prípadoch, keď je spochybnená zákonnosť rozhodnutia a postupov predstaviteľov štátu. Izraelský právny systém kombinuje britské zvykové právo, kontinentálne právo a židovské náboženské právo. Svadby a rozvody sú v jurisdikcii židovských, moslimských, drúzskych²¹ a kresťanských náboženských súdov. Izraelský základný zákon Ľudská sloboda a dôstojnosť²² zaručuje ľudské práva a slobody.

²⁰ Izrael je rozdelený do šiestich hlavných dištriktov: Centrálny dištrikt, Haifský dištrikt, Jeruzalemský dištrikt, Severný dištrikt, Južný dištrikt a Telavivský dištrikt.

²¹ Drúzi sú nábožensko-etnická komunita žijúca v Libanone, Izraeli a Sýrii, pôvodne však pochádzajúca z Egypta.

²² Knesset web: *Basic Law: Human Dignity and Liberty*. [cit. 2014-02-23]. Dostupné na internete: <http://www.knesset.gov.il/laws/special/eng/basic3_eng.htm>.

1.4.1 Politické strany Izraela

Politické strany sú dôležitou súčasťou politického systému a sú podobne ako štát produktom dlhodobého historického vývoja. Prostredníctvom politických strán má ľud dôležitý nástroj kontroly činnosti vlády a kontroly štátnej moci.

Stretávame sa s viacerými klasifikáciami politických strán. Najčastejšie sa však stretávame s termínom vládnuce a opozičné strany. Prvým typom strán sú tie, ktoré zvíťazili vo voľbách a podieľajú sa na riadení štátu a realizácii moci. Existujú prípady, kedy tieto strany vládnu bez opozície a sú iba jedinou politickou stranou v štáte. Toto však nie je prípad Izraelského štátu. Tu sa doposiaľ vždy o moc delilo niekoľko strán, ktoré vytvorili spoločne koalíciu. To však vždy predchádza konsenzu medzi stranami, ktoré chcú v koalícii zotrvať. Opozičné strany sú také, ktoré uspeli vo voľbách a sú súčasťou parlamentu, avšak nedostali potrebný počet hlasov na to, aby sa zúčastňovali na realizácii moci alebo sa im nepodarilo vytvoriť koalíciu s inou stranou alebo stranami.

„Dlhú tradíciu má i klasifikácia strán na ľavicu, pravicu a stred. Ľavicovosť bola charakterizovaná radikálnejšími ekonomickými a sociálnymi politickými programami, v obrane nemajetných vrstiev, v presadzovaní požiadaviek sociálnej spravodlivosti a podstatných spoločenských zmien. V priebehu 20. storočia sa jadrom ľavice stali komunistické a iné marxisticky orientované robotnícke strany.“²³ Pravica kladie dôraz na individualizmus. Zastáva názor, že nie je primárnou úlohou štátu zaistiť materiálny blahobyt občanov. Presadzuje ochranu súkromného vlastníctva a odmieta výrazné zásahy štátu do fungovania ekonomiky. Politický stred zahŕňa politické strany, ktorých programové ciele ležia medzi pravitou a ľavicou. Významnejšiu rolu hrajú skôr v systémoch viacerých strán. Patria k nim napríklad strany environmentálne alebo etnické.

V priebehu historického vývoja sa vo svete vytvorilo klasické delenie na strany konzervatívne, liberálne a sociálnodemokratické. „Konzervativizmus vystupuje proti nadmernému zasahovaniu štátu do hospodárskeho a spoločenského života, zdôrazňuje potrebu zachovania väzby minulosti s prítomnosťou pri akýchkoľvek spoločenských zmenách. Stabilitu zriadenia považuje za najvyššiu hodnotu. S rôznym stupňom intenzity vyjadruje sympatie súkromnému vlastníctvu, slobode jednotlivca, rodine, náboženstvu, cirkvi.“²⁴

Liberalizmus sa ukázal ako veľmi flexibilný a prispôsobivý vo viacerých etapách spoločenského vývoja. „Jednou z hlavných téz liberalizmu je individualizmus, kde sa ľudský jedinec chápe ako najvyššia hodnota. Priznáva najvyššie hodnoty slobode. Verí, že

²³ Adamová, K., Křížkovský, L.: *Politologie*. 1997. s. 259.

²⁴ Lidák, J., Koganová, V.: *Politológia*. 2004. s. 50.

jednotlivec má prirodzené práva, ktoré existujú nezávisle na vláde, a ktoré má vláda chrániť.“²⁵ Dobro človeka sa pokladá za najvyšší cieľ činnosti spoločenských a politických inštitúcií. Liberalizmus taktiež podporuje súkromné vlastníctvo. Je tiež charakteristické toleranciou, pokiaľ ide o morálku a náboženstvo.

Sociálna demokracia vznikla koncom 19. storočia pri štiepení socialistických strán na komunistické a sociálnodemokratické. Hlavným rozdielom je, že odmietla cestu kolektivizácie, pretože sa opierala o právo na majetok. Opiera sa o hlavnú hodnotu humanizmu, a to úctu k človeku ako jedinečnej ľudskej bytosti. Aj preto podporuje všeobecné volebné právo, občianske práva a slobody, ako aj ideový a politický pluralizmus. Jej cieľom je sociálne spravodlivá spoločnosť a nastolenie spravodlivých hospodárskych vzťahov. Presadzuje hodnoty ako sloboda, spravodlivosť a solidarita. Sociálnodemokratické strany sa usilujú budovať právny a sociálny štát, ktorý garantuje rovnosť všetkých pred zákonom a chráni najslabšie vrstvy.

Izraelská politická scéna, ako aj politika bola od začiatku ovplyvnená špecifikami daného regiónu. Od zrodu existencie štátu sa musela vyrovnávať s búrlivou situáciou, či už v zahraničnej politike so susednými štátmi alebo vnútornými nástrahami v podobe európskych utečencov a sirôt, ktoré prišli nezaopatrené po druhej svetovej vojne. Všetky tieto aspekty preto vplývali aj na zloženie politického spektra štátu, ako aj na portfólio strán a ich zameranie.

Medzi najvýznamnejšie strany Izraelského štátu patrí Izraelská strana práce, ktorá patrí svojou ideológiou medzi sionistické sociálno-demokratické strany. V roku 1969 zaznamenala najväčší úspech a získala najviac poslancov v parlamente (49). Medzi jej hlavné charakteristiky patrí tzv. tretia cesta, ktorá sa snaží sklbiť pravicovú a ľavicovú politiku. To znamená, že dôraz kladie na trhovú ekonomiku a intervenciu štátu iba v prípade verejného záujmu. Táto ideológia tiež javí záujem aj o ekológiu a multikulturalizmus, to znamená, že sa snaží prispôbiť súčasným podmienkam a stále viac globalizujúcemu sa svetu. Ďalšou charakteristikou je sociálna demokracia a lokálne špecifikum tzv. robotnícky sionizmus. Ten veril v posilnenie židovskej robotníckej triedy a podporoval najmä poľnohospodárske družstvá tzv. kibucy. Jeho predstaviteľom bol David Ben Gurion. Dnes sú už tieto hodnoty prekonané a nemajú veľkú popularitu najmä u mladých ľudí, avšak je nutné si uvedomiť, že za danej situácie v prvých rokoch existencie štátu, to bolo jediné možné riešenie na konsolidáciu krajiny. Rok 1977 je

²⁵ Adamová, K., Křížkovský, L.: *Politologie*. 1997. s. 80.

pre izraelskú vnútornú politiku zlomový. Ide o rok, kedy po prvýkrát zvíťazila vo voľbách pravicová strana Likud. V roku 1992 sa premiérom stal Yitzhak Rabin, ktorý sa významne pričínal o izraelsko-palestínsky mierový proces. V súčasnosti sa strana Likud radí skôr k sociálno-liberálnym stranám.

Ďalšou z významných izraelských politických strán je strana Likud. Otvorene vyhlasuje podporu voľnej trhovej ekonomiky, aj keď prakticky uplatňuje tzv. umiernenú ekonomickú politiku. Ide o stredo-pravú politickú stranu, ktorá vznikla v roku 1973 zlúčením niekoľkých pravicových a liberálnych strán a až do roku 1988 ju viedol Menachem Begin. Ten, ktorý ju v roku 1977 doviedol k víťazstvu vo voľbách. Druhým premiérom po Beginovi sa stal Yitzhak Shamir, ktorý zastával tvrdšiu líniu ako Begin. Ďalším reprezentantom je Benjamin Netanyahu, ktorý sa stal tretím likudským premiérom. V minulosti Likud zastával pozíciu otvoreného boja proti Palestínčanom, zahŕňajúc opozíciu voči palestínskym snahám o vytvorenie vlastného štátu a podporoval židovských osadníkov na Západnom brehu Jordánu a v Pásme Gazy. V arabsko-palestínskej otázke volal po anexii a osídlení celého Izraela, ktorý by zahŕňal celé územie Izraelského štátu ako aj Západný breh Jordánu, Pásmo Gazy, Golanské výšiny a celý Jeruzalem. Po nástupe Netanyahu sa táto rétorika zmenila. Ten začal rokovania s Yasirom Arafatom, za čo bol kritizovaný opozíciou aj vlastnými straníkmi. S nástupom Ariela Sharona došlo k zmene tradičných hodnôt Likudu pod tlakom druhej intifády. V lete 2005 začal Sharon s vysídľovaním tisícok židovských osadníkov z ich domovov v Pásme Gazy a na severe Západného brehu a postupným predávaním územia Palestínskej samospráve. V tom istom roku bol Sharon odvolaný a vytvoril novú stranu Kadima. Líderstvo v strane znovu prebral Netanyahu, ktorý sa pokúsil stranu orientovať viac do stredo-pravicového politického spektra, čo nezožalo úspech.

Kadima bola založená v roku 2005 premiérom Arielom Sharonom. Zo strany práce sa k nim pridali napríklad Shimon Peres. Po voľbách v roku 2006 sa stala najsilnejšou politickou stranou v krajine. Kadima samotná sa skôr považuje za stranu politického streda. Usiluje sa o urýchlené vyriešenie palestínsko-izraelského konfliktu. Po Arielovi Sharonovi sa predsedom strany stal Ehud Olmert. Ten po sérii korupčných škandálov v roku 2008 ohlásil, že sa nebude uchádzať o miesto predsedu strany. V nasledujúcich voľbách získala predsedníčku stoličku ministerka zahraničných vecí Cipi Livniová.

Konkrétne aktivity najvýznamnejších politikov krajiny v kontexte vnútornej a zahraničnej politiky budeme analyzovať v 3. kapitole na pozadí konkrétnych historických udalostí až po súčasnosť. Pokúsime sa vykresliť akým spôsobom ovplyvnila rodinná

situácia poprípade, aké udalosti mali vplyv na politickú orientáciu vybraných predsedov vlády Izraelského štátu. Taktiež opíšeme vnútropolitickú situáciu počas ich mandátu a jej vplyv na zahraničnú politiku štátu, ako aj nerovnováhu v celom regióne.

1.5 Prvá arabsko-izraelská vojna

Hneď v prvé dni vzniku Izraelského štátu musela krajina čeliť bezprostrednému ohrozeniu. Strety medzi arabským obyvateľstvom a židovskými prisťahovalcami boli v marci a apríli 1948 veľmi prudké. Bolo evidentné, že dôjde k občianskej vojne.

V noc vyhlásenia nezávislosti začali egyptské letecké nálety. Po odchode britských vojsk došlo k invázii arabských armád. Druhý deň nato armády piatich arabských štátov (Egypt, Jordánsko, Sýria, Irak, Libanon) napadli Izrael a rozpútali tak Prvú arabsko-izraelskú vojnu za „oslobodenie Palestíny“. Hlavnými izraelskými problémami bola koordinácia imigrantov s miestnymi obyvateľmi a obrovská arabská prevaha. Na strane Arabov to bola najmä nejednota, nakoľko každý z piatich arabských štátov sledoval svoj vlastný záujem, či už politický alebo teritoriálny. Neschopnosť koordinovať armády bol len dôsledok už spomínaného postoja.

Urovanie konfliktu sa snažil dosiahnuť vyjednávač OSN Folke Bernadotte. Jeho plán bol však neprijateľný pre obe strany konfliktu.

Na obe strany bolo uvalené zbrojné embargo. Izraelu sa však podarilo získať zbrane z komunistického Československa.²⁶ Až do Nežnej revolúcie v roku 1989 bol Izrael pre Československo nepriateľskou krajinou.²⁷

Vojna sa skončila víťazstvom Izraela - podarilo sa mu odraziť útok arabských štátov, ochrániť svoju nezávislosť a rozšíriť svoje územie o ďalšie oblasti. Po skončení vojny sa na oboch stranách konfliktu objavili utečenci. Arabskí utečenci z roku 1948 a ich potomkovia dodnes žijú v utečeneckých táboroch v susedných arabských krajinách. Dnes sa tam nachádzajú takmer štyri milióny Arabov. Veľa samovražedných útokov smerovaných na Izrael pochádza aj od ľudí z týchto oblastí. Utečenci nikdy neboli prijatí arabskými krajinami (nemajú rovnoprávne postavenie s domácim obyvateľstvom), kvôli čomu dodnes v táboroch prevláda obrovská chudoba²⁸.

²⁶ V roku 1948 totiž nebolo jasné, na ktorú stranu železnej opony sa Izrael pridá. Na základe života v komúnach zastávali česko-slovenskí politici názor, že Izrael bude inklinovať k Sovietskemu zväzu. Neskôr sa vzťahy výrazne zhoršili a komunistický blok podporoval najmä arabské režimy.

²⁷ Sieber, K., Zídek, P.: *Československo a Blízky východ v letech 1948-1989*. 2009. s. 147.

²⁸ Szanto, E.: *IZRAEL vnútorné a zahraničné súvislosti*. 2001. s. 28.

Po mierových jednaniach izraelskí politici predpokladali, že nastane úplný mier. V spolupráci s OSN boli zriadené inštitúcie, ktoré mali zabezpečovať komunikáciu medzi znepriatelenými táborami. Bohužiaľ, jednania boli neúspešné a arabské krajiny Izrael neuznali.

1.5.1 Politická situácia po 2. svetovej vojne

V okolitých arabských štátoch nastala politická nestabilita ako odpoveď na neúspešné vedenie vojny. V roku 1949 sa v Sýrii uskutočnil vojenský prevrat. V roku 1951 podľahol atentátu jordánsky kráľ. V tom istom roku bol spáchaný atentát na libanonského premiéra a o rok neskôr bol pri prevrate zosadený aj prezident. V roku 1952 bola zvrhnutá egyptská monarchia.²⁹ Izrael pri porovnaní pôsobil oveľa stabilnejším dojmom. Ale aj tu dochádzalo k treniciam medzi premiérom Davidom Ben Gurionom a jeho tvrdším diplomatickým prístupom (budeme sa mu venovať v 3. kapitole tejto práce) a ministrom zahraničných vecí Moshe Sharetom.

V roku 1950 bola uzatvorená dohoda o neútočení medzi Izraelom a Jordánskom. Arabská krajina ju však nikdy neratifikovala. Hlavnými problémami bola neochota Izraela postúpiť svoje územia, či už Jordánsku, ale aj ďalším svojim susedom (Sýria, Egypt). V tomto období bolo viac než isté, že vytvorenie Palestínskeho štátu nemá medzi arabskými štátmi vôbec žiadnu podporu. Ich hlavnými cieľmi bolo nadobudnutie nových území a repatriácia utečencov, zatiaľ čo prioritou Izraela bolo vyjednanie mieru.³⁰

Medzinárodná scéna taktiež nejavila výrazný záujem o nastolenie mieru v danom regióne nakoľko sa sústredila najmä na udalosti Studenej vojny³¹.

1.6 Prvé roky nového štátu

Prvé roky židovského štátu boli poznamenané obrovskou imigračnou vlnou osôb, ktorí prežili holokaust a Židov, ktorí boli vyhnaní z arabských štátov. Počas desiatich rokov (1948 – 1958) vzrástla populácia Izraela z 800 tisíc na 2 milióny³². V tomto období pribúdali útoky na vojenské ale aj civilné ciele. Zvyšovala sa organizovanosť palestínskych

²⁹ Schulze, K. *Arabsko-izraelský konflikt*. 2012. s. 26.

³⁰ Čejka, M.: *Dějiny moderního Izraele*. 2011. s. 60.

³¹ Je skrytý konflikt medzi Západom (USA a ďalšie slobodné krajiny) a komunistickým blokom (alebo východným blokom, vedený Sovietskym zväzom) trvajúci približne od roku 1947 do rozpadu Sovietskeho zväzu v roku 1991.

³² Izraelský centrálny štatistický úrad: *Population, by Religion and Population Group* [cit. 2014-02-16]. Dostupné na internete: <http://www1.cbs.gov.il/reader/shnaton/templ_shnaton_e.html?num_tab=st02_01&CYear=2006>.

jednotiek, ktoré vytvorili militantné jednotky nazvané fidajány, ktoré vykonávali nájazdy na izraelské objekty.

Taktiež sa vyostrovali vzťahy Izraela s Egyptom. Dôvodom bola akcia izraelských agentov žijúcich v Egypte z roku 1954, ktorí sa pokúsili o sabotáž britského a amerického majetku v Egypte. Hlavným cieľom bolo vytvoriť konfliktnú situáciu medzi egyptskou vládou a západnými mocnosťami. Agenti však boli zadržaní. Konflikty v pohraničných oblastiach naďalej pokračovali a boli charakteristické brutalitou a odplatami na oboch stranách.

V roku 1956 vypukla Suezská kríza, z ktorej sa neskôr vyvinul ozbrojený konflikt medzi Egyptom na jednej strane a alianciou Veľkej Británie, Francúzska a Izraela na strane druhej. Hlavný spor bola kontrola nad strategicky dôležitým Suezským kanálom, ktorý bol pod správou francúzskych a britských investorov. V roku 1956 však došlo k egyptskému znárodneniu. Prezident Násir to zdôvodnil potrebou financovať stavbu Asuánskej priehrady (na Níle). Do oblasti boli vyslané mierové jednotky OSN a izraelské jednotky boli z oblasti evakuované v marci toho istého roku. Vojna sa skončila síce porážkou Egypta, ale na druhej strane sa posilnila jeho prestíž. Egyptský prezident Násir bol po Suezskej kríze považovaný za jediného arabského vodcu, ktorý sa vedel postaviť nielen západným mocnostiam, ale aj Izraelu. Ten sa preto začal stále viac obracať o pomoc k Sovietskemu zväzu. Región sa po spomínanom konflikte stal dejiskom Studenej vojny. Britský a francúzsky vplyv na Blízkom východe výrazne poklesol. Izrael z tejto situácie profitoval. Jeho vojenské renomé výrazne narástlo a „pozdvihol status Izraela na úroveň regionálnej supervelmoci“³³.

V roku 1960 sa podarilo Izraelu v Argentíne zajať Adolfa Eichmanna, tvorca „konečného riešenia“ židovskej otázky. Zo strany Izraela išlo o únos a tým pádom aj porušenie medzinárodného práva. V tom istom roku pristálo v Izraeli lietadlo s Eichmannom na palube, kde ho už na letisku zatkli izraelské úrady. Čelil mnohým obvineniam, usvedčujúcim svedeckým výpovediam, a množstvu dôkazov. V roku 1962 bol najvyšším izraelským súdom odsúdený na trest smrti obesením. Proces veľmi prispel k tomu, že si verejnosť uvedomila rozmery holokaustu, a dodnes je Eichmann jediným človekom odsúdeným izraelským súdom k trestu smrti.

³³ Schulze, K.: *Arabsko-izraelský konflikt*. 2012. s. 36.

1.7 Konflikty s Arabmi do roku 1967

Arabské štáty sa nezmierili so vznikom Izraelského štátu. Aj z toho dôvodu vznikla v roku 1964 Organizácia za oslobodenie Palestíny (OOP), ktorá deklarovala cieľ „dosiahnuť zničenie Izraela“³⁴. Ide o politickú a polovojenskú organizáciu založenú Ligou arabských štátov v Jeruzaleme. Hlavným cieľom je oslobodenie Palestíny a založenie nezávislého sekulárneho palestínskeho štátu.

Organizácia pôvodne odmietala dvojštátne urovanie izraelsko-palestínskeho konfliktu a chcela, aby sa palestínsky štát vytvoril na celom území z čias britského mandátu (to znamená aj na území súčasného Izraela). Spočiatku sa kvôli dosiahnutiu tohto cieľa často uchýľovala k používaniu teroristických aktivít, na schvaľovaní ktorých sa priamo podieľalo aj vedenie OOP. V roku 1974 sa však organizácia priklonila k mierovému procesu a od tohto roku je taktiež považovaná za jediného legitímneho zástupcu palestínskeho ľudu. OSN jej v tom istom roku udelila štatút pozorovateľa a v roku 1976 jej Rada bezpečnosti OSN dovolila zúčastňovať sa schôdzok Rady bezpečnosti³⁵ bez hlasovacích práv. Na teroristických aktivitách sa ale napriek tomu naďalej podieľali niektoré jej frakcie.

Ďalšej vojne v regióne predchádzal stret izraelských a sýrskych vojsk v bitke pri Galilejskom jazere. Išlo o boj o najdrahocenejšiu surovinu regiónu. V roku 1964 bol dobudovaný systém na prepravu vody medzi Galilejským jazerom a ostatnými časťami Izraela. Ostatným arabským štátom sa to samozrejme nepáčilo a preto iniciovali plán, pri ktorom by prišlo k zmene toku rieky a tá by tiekla cez Sýriu do Jordánska. Po tomto konflikte nasledovalo podpísanie zmluvy a vzájomnej obrane medzi Egyptom a Sýriou, kedy sa Izrael začal cítiť ohrozene. Pohraničné konflikty pokračovali izraelským nájazdom na dediny na západnom brehu Jordánu a jeho mobilizáciou. Izrael sa rozhodol, že zaútočí prvý. Šesťdňová preventívna vojna bola charakteristická leteckou prevahou Izraela. Týmto víťazstvom získal územia Západného brehu Jordánu, Pásmo Gazy, Sinajského polostrova, Golanských výšin a Východného Jeruzalema. Dôsledkom bola jednoznačná strata pozície egyptského prezidenta Násira ako arabského lídra, kedy sa do popredia dostal radikálnejší režim v Sýrii. V tomto období bol Izrael jednoznačne vnímaný ako americký spojenec a arabské štáty boli považované za sovietskych klientov, najmä čo sa zbrojenia týka. Tento

³⁴ Sachar, M.: Dějiny státu Izrael. 1999. s. 469.

³⁵ Je orgán OSN poverený udržiavaním medzinárodného mieru a bezpečnosti. Zatiaľ čo uznesenia ostatných orgánov OSN sú pre členské štáty OSN len odporúčacie, uznesenia Bezpečnostnej rady sú záväzné a rada si ich splnenie môže vynútiť aj silou.

stav na dlhé roky nepomohol v nastolení mieru na Blízkom východe. Ďalšia prehratá vojna priniesla vlny nepokojov a protestov v arabských štátoch. Do popredia sa postupne začal dostávať tzv. islamizmus, ktorý sa odvoláva na islam ako na zdroj politického a právneho myslenia a zdôrazňuje nastolenie islamského práva (šaría).

2. Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania

Politológia patrí medzi sociálne vedy a ide o súhrnné, bežne užívané označenie vedy o politike. Politológia, ako aj iné vedné disciplíny, má súbor metód, ktorými poznáva a následne aj hodnotí svoj predmet ako aj uplatnenie v praxi. Škála metód je však v prípade politologického výskumu široká. Jedno z možných delení metód je podľa toho, či slúžia na zhromažďovanie alebo na spracovanie primárnych dát. V súlade s týmto faktom je najvšeobecnejšie rozdeliť metódy na metódy vedeckej práce a metódy výskumné. Vedecká činnosť v oblasti politológie a jej praktická aplikácia bola od počiatku inšpirovaná históriou, sociológiou a vedou o štáte³⁶.

Sme toho názoru, že pre pochopenie vývojových tendencií je potrebná znalosť dejín. Aj z tohto dôvodu sme teda v prvej kapitole načrtli základné historické míľniky, ktoré ovplyvňovali a zároveň motivovali jednotlivých politických aktérov k činom a dôsledkom, ktoré tieto činy vyvolali alebo ovplyvnili. Myslíme si, že na dokreslenie politickej atmosféry v krajine je potrebný komplexný pohľad na danú problematiku a najmä vnímanie historických súvislostí. Na základe historických udalostí môžeme lepšie pochopiť emócie ľudí žijúcich, či už pod britskou správou, alebo neskôr v novovzniknutom Izraelskom štáte a ich zmenu v politickej preferencii či už smerom k pravej alebo ľavej strane politického spektra. Nakoľko ide o región vyznačujúci sa dlhodobou napätými vzťahmi medzi susediacimi štátmi, správanie voličov je častokrát ovplyvnené silnou emóciou a historickou pamäťou národa. Ďalej sme sa snažili načrtnúť politické zriadenie a hlavné atribúty štátnej moci Izraelského štátu. Aj samotné politické zriadenie a reflektovanie štátnej moci na novovzniknuté situácie sú významným atribútom ovplyvňujúcim domáce a aj zahraničné vzťahy. Vzniku tohto štátneho útvaru predchádzala socialistická idea, podporovaná vznikom poľnohospodárskych osád, pri ktorej bolo osídľovanie tejto zeme finančne menej nákladné. Ďalším špecifikom Izraelského štátu je fakt, že ide o národný štát pre židovský ľud. Toto pojmá národnej domoviny má taktiež svoje špecifiká. Ide najmä o rozpor medzi sekulárnymi³⁷ a náboženskými³⁸ sionistami, čo krajinu názorovo rozdeľuje.

„Metodologický základ vedeckej činnosti spočíva na logickej metóde a na metóde historickej. Logická metóda je sústava logických prostriedkov, ktorými sa jednak analyzujú štruktúry a funkcie politických systémov, ako aj závislosť a interakcia

³⁶ Adamová, K., Křížovský, L.: *Politologie*. 1997. s. 110.

³⁷ Židov chápu ako národ, ktorý má právo na sebaurčenie.

³⁸ Veria, že viera a tradičné obrady sú pre židovský ľud ústrednou záležitosťou.

s vonkajším prostredím.³⁹ Preto sme sa do práce rozhodli vložiť aj zahraničnopolitické vzťahy s okolitými arabskými štátmi. V práci sa venujeme aj mierovému procesu, zahraničnopolitickým vzťahom s vybranými európskymi krajinami a Spojenými štátmi americkými.

Nutnou súčasťou logickej metódy je metóda historická, ktorá skúma politické javy v ich vzniku a vo vývoji. My sme sa v tejto práci snažili poukázať na politické javy, krízy, incidenty, atď., ich eskaláciu, riešenia z pohľadu rozhodnutí vybraných predsedov vlád Izraelského štátu.

Cieľom tejto práce je analyzovať významné momenty v živote vybraných predsedov vlád Izraelského štátu od roku 1948 až po súčasnosť, aby sme poukázali na množstvo zložitých situácií, ktorým musel tento štát čeliť za pomerne krátku dobu svojej existencie. Zamerali sme sa na osoby premiérov, či už pravicových alebo ľavicových, ktorí boli všetci výrazné osobnosti s pomerne vyhranenými postojmi. Z časti sme sa snažili poukázať na ich rodinné zázemie, významné momenty a míľniky v ich živote a ich smerovanie do vrcholovej politiky a služby štátu. Venujeme sa aj poukázaniu na ich výkon funkcie, či už z pohľadu domáceho alebo zahraničnopolitického. Odhaľujeme, akým spôsobom bol formovaný ich svetonázor, ako sa politicky profilovali s dôrazom na vývoj ich politickej orientácie z pohľadu ľavicovej alebo pravicovej politickej preferencie. Zameriame sa aj na kľúčové oblasti ich politik, ktorými formovali a významným spôsobom ovplyvňovali domácu alebo zahraničnú politiku.

V parlamentnej demokracii je najväčšia politická moc v rukách predsedu vlády. Ten významným spôsobom ovplyvňuje domácu a zahraničnú politiku a rozhoduje tak o smerovaní a formovaní politiky celej krajiny. Najmä ovplyvňovanie nielen vnútro politickej, ale aj zahraničnopolitickej situácie, je najmä v prípade Izraela zásadným faktorom, nakoľko ide o jedinou demokraciu v regióne. Je fakt, že Izrael susedí so znepriatelenými štátmi (Jordánsko a Egypt podpísali mierovú zmluvu) a nesprávne rozhodnutia jeho lídrov môžu mať pre tento štát fatálne následky. Práca vykresľuje, ktoré rozhodnutia a aktivity na domácej scéne ovplyvnili bilaterálne alebo multilaterálne vzťahy a naopak. Je nutné si uvedomiť, že doposiaľ každá vláda Izraelského štátu mala neľahkú úlohu vytvorenia rovnováhy a zmieru, okrem iných aspektov, s ortodoxnou židovskou obcou s ohľadom na problematiku v regióne. Z tohto dôvodu sme pri výbere metódy

³⁹ Adamová, K., Křížovský, L.: *Politologie*. 1997. s. 111.

zvolili metódu biografickú, pri ktorej sa zisťujú politické fakty na základe popisu politickej skutočnosti. Taktiež sa pri nej zisťujú politické postoje, názory a iné.

3. Významní predsedovia vlády

Ako nám ukazujú dejiny, štáty môžu uskutočňovať svoju politickú moc v rámci demokracie rôznymi spôsobmi. V prípade Izraelského štátu ide o parlamentnú formu vlády, ktorá sa spája s princípom rozdelenia moci medzi najvyššie štátne orgány. V tomto konkrétnom prípade má prevahu výkonná moc pred zákonodarnou. Je taktiež charakterizovaná väčšou autonómiou vlády, na čele ktorej stojí silný premiér. Ten je hlavou štátu, je zodpovedný za politiku štátu, reprezentuje štát a určuje aj zloženie vlády. Preto sme sa pri vykresľovaní politického vývoja Izraelského štátu po roku 1948 rozhodli ísť cestou krátkej biografie vybraných izraelských premiérov, počas ktorých mandátu sa uskutočnili zásadné udalosti pre Izraelský štát.

3.1 David Ben Gurion (1948-1954 a 1955-1963)

Ben Gurion sa narodil v dnešnom Poľsku. Bol horlivým sionistom ovplyvneným svojim otcom, ktorý bol vodcom sionistickej organizácie. Založil sionistické mládežnícke hnutie, ktorého úlohou bolo okrem sionistického učenia aj obroda hebrejčiny. Neskôr študoval na univerzite vo Varšave, kde vstúpil do marxistického hnutia. V roku 1906 odišiel do Palestíny z dôvodu pogrom⁴⁰ vo východnej Európe. Tam pracoval v poľnohospodárstve a dobrovoľne vstúpil do židovskej obrannej organizácie Hashomer, ktorá mala chrániť židovské osady. V roku 1915 bol vyhostený kvôli svojim politickým aktivitám do Egypta a odtiaľ odišiel do Spojených štátov amerických. V roku 1918 sa Ben Gurion stal členom židovskej légie v britskej armáde a bol poslaný do Palestíny, kde sa aj po vojne usadil už aj so svojou rodinou.

Hneď sa začal aktívne zapájať do politického života krajiny. Ako stúpenec robotníckeho sionizmu zjednotil menšie strany, ktoré spolu nespolupracovali a vytvoril jednu veľkú konfederáciu s názvom Histadrut. Robotnícke sionistické strany hrali v tom období významnú rolu na politickom poli a socialistický prúd robotníckeho sionizmu sa stalo dominantnou ideológiou. V roku 1935 sa stal predsedom Židovskej agentúry, ktorá bola považovaná za oficiálne zastúpenie Židov v Palestíne. V rokoch 1936-1939, kedy bolo napätie medzi izraelskými osadníkmi a Arabmi najväčšie, presadzoval politiku zdržanlivosti. To v praxi znamenalo, že nepodporoval aktivity Hagany, ale skôr obranné

⁴⁰ Pogrom je násilná akcia proti skupine obyvateľov vymedzenej nábožensky, rasovo alebo národnostne, obyčajne spojená s vraždením a rabovaním. V širšom zmysle hromadná násilná akcia proti akejkoľvek skupine obyvateľstva. Termínom sa pôvodne označovali protizidovské akcie v cárskom Rusku.

akcie. V tomto období taktiež vznikla tzv. Peelova komisia⁴¹ ako reakcia na arabské povstanie. Nakoľko bolo zrejmé, že spolužitie medzi Arabmi a Židmi pôsobí strety a napätie, komisia skonštatovala, že najlepším riešením bude krajinu rozdeliť na arabskú a židovskú časť. Tento návrh Ben Gurion prijal, za čo bol kritizovaný, nakoľko Židom bolo pridelené menšie územie. Do konfliktu s britskou vládou sa neskôr dostával kvôli britským kvótam na prisťahovalcov počas druhej svetovej vojny a tento výrazne negatívny postoj mu zostal až do vzniku Izraelského štátu.

Po vzniku Izraelského štátu v roku 1948 sa Ben Gurion stal dočasným predsedom vlády. V roku 1949 sa jeho strana Mapaj⁴² stala víťazom volieb a on sa stal prvým izraelským premiérom. Pravdepodobne aj pod tlakom udalostí tesne po vzniku Izraelského štátu a neustálou hrozbou zo strany Arabov zmenil Ben Gurion politiku zdržanlivosti na aktivistický prístup. Uchyľoval sa k tajným operáciám, ktoré boli vykonávané za účelom „vnesenia nejednoty do nepriateľského tábora“⁴³. Jeho zahraničná politika bola zameraná na udržiavanie Arabov v nerovnováhe a brzdenie ich snáh o modernizáciu vojenských síl. Ben Gurion sa stal zástancom preventívnej vojny. Izraelská vláda sa rozhodla preferovať politiku odplaty, útokov a vysídľovacích operácií. Akcia, ktorá sa zapísala do análov bol nájazd na jordánsku dedinu Kibijá v roku 1953, ktorá bola často označovaná za základňu pôvodcov útokov na izraelské ciele. V tomto konkrétnom prípade išlo o odplatu za streľbu a mŕtvych v meste Jehud. Výsledkom nájazdu bolo zničenie 45 domov. 69 ľudí, z ktorých polovicu tvorili ženy a deti bolo zabitých.⁴⁴ V tom istom roku Ben Gurion politiku opustil, avšak v roku 1955 sa vrátil. Pokračoval v politike odplaty a nájazdov z dôvodu napätých vzťahov so susednými krajinami.

3.2 Golda Meir (1969-1974)

Golda Meir sa narodila na Ukrajine. Jej rodina bola nútená v roku 1903 emigrovať do USA z dôvodu veľkej chudoby. O sionistické hnutie sa začala zaujímať po dokončení strednej školy. V roku 1917 sa vydala a v roku 1921 sa spolu s manželom presťahovali do Palestíny, kde žili v kibuci. Tam si ju zvolili za svojho zástupcu v odborovom zväze Histadrut. Ďalšie roky boli poznamenané pracovnou vyťaženosťou Meir, čo malo neskôr

⁴¹ Bola britská vyšetrovacia komisia, ktorá v rokoch 1936–1937 vyšetrovala príčinu nepokojov na území Britského mandátu v Palestíne a navrhla zmeny usporiadania mandátu. Jej hlavným predstaviteľom bol lord Robert Peel.

⁴² Bola ľavicová politická strana. V roku 1968 sa zlúčila s ďalšími stranami a vytvorila Stranu práce.

⁴³ Schulze, K.: *Arabsko-izraelský konflikt*. 2012. s. 32.

⁴⁴ Schulze, K.: *Arabsko-izraelský konflikt*. 2012. s. 30.

za následok rozpad rodiny. V roku 1928 bola zvolená za tajomníčku Rady pracujúcich žien a odišla na dva roky (1932–1934) ako jej vyslankyňa do Spojených štátov. Tam získala cenné kontakty, ktoré neskôr využila ako veľvyslankyňa v USA (1932-1934), kde získala politickú i finančnú podporu pre vznik samostatného Izraelského štátu.

Tesne po vzniku nového štátu bola vyslaná na diplomatickú misiu do Jordánska, kde mala za úlohu vyjednať dohodu o neútočení. Taktiež pracovala ako veľvyslankyňa v Sovietskom zväze. V roku 1949 sa stala poslankyňou za Stranu práce. Pôsobila ako ministerka práce aj zahraničných vecí. Jej vplyv pozitívne ovplyvnil vzťahy s USA ako aj s krajinami Latinskej Ameriky. Pôsobila aj ako veľvyslankyňa Izraela pri OSN.

V roku 1970 zomrel egyptský vodca Násir a na jeho miesto nastúpil Anwar Sadat, ktorý zdedil krajinu v nelichotivej ekonomickej, ale aj politickej situácii. Zmena prišla s odklonom Izraela od Sovietskeho vplyvu. Izrael bol posilnený podporou USA a zmenu vodcu v Egypte chápali ako slabosť. Aj z týchto dvoch dôvodov nebola Meir ochotná urobiť kompromis a uzavrieť s Egyptom po 6-dennej vojne v roku 1967 mier. Je vysoko pravdepodobné, že rozhodnutie premiérky a jej nedôvera k arabskému predstaviteľovi bola ovplyvnená aj udalosťami počas mníchovskej Olympiády, kde prišlo 11 izraelských športovcov o život v dôsledku teroristického útoku palestínskej skupiny prívržencov Fatahu⁴⁵. Odvetou bola operácia Boží hnev, pri ktorej boli vybrané a následne vystopované osoby zodpovedné za Mníchov a cieľom bola ich likvidácia. Operačný plán schvaľovala Meir, ktorá bola kritizovaná najmä zahraničím za nemorálnosť. Aj napriek neúspechu diplomatických stretnutí chcel Sadat získať späť Sinaj (strata z roku 1967) a Suezský prieplav. Dôvod bol najmä ten, že neustále bojoval s obrazom bývalého vodcu Násira ako vojenským lídrom a vodcovskou osobnosťou. Úspešný zásah proti Izraelu by mu zabezpečil upevnenie postavenia a nastolenie stability, ktorá bola pre Egypt dôležitá aj z dôvodu prilákania investorov. Preto začal tajne vyjednávať so Sýriou o spoločnej akcii proti Izraelu. Motivácia Sýrie bola opätovné získanie Golanských výšin.

V roku 1973 zahájil Egypt nečakaný delostrelecký a letecký útok, zatiaľ čo Sýria útočila na Golanské výšiny. Útok sa konal na židovský sviatok Yom Kippur, preto bolo pomerne náročné zmobilizovať izraelské bojové jednotky a krajina sa dostala na pokraj porážky. Arabské štáty OPEC⁴⁶ zastavili vývoz ropy do USA, ako otvoreného prívrženca Izraela. Výsledkom bolo síce víťazstvo Izraela, avšak Sadat získal reputáciu výborného

⁴⁵ Je sekulárna, stredoľavá nacionalistická politická strana činná na území Palestínskej samosprávy, najväčšia sekulárna politická strana a najdôležitejší člen OOP. Strana sa usiluje o znovuzískanie palestínskych území, ktoré protiprávne obsadili izraelské okupačné vojská a vyhнали pôvodné palestínske obyvateľstvo.

⁴⁶ Je organizácia krajín vyvážajúcich ropu. Bola založená v roku 1960, má sídlo vo Viedni.

stratégia. Kabinet Goldy Meirovej, ako aj vojenská tajná služba, boli tvrdo kritizovaní. Bol to vôbec prvý konflikt, pri ktorom utrpel Izrael ťažké straty.

V roku 1974 rezignovala Meir na svoju funkciu. Po rezignácii ešte ako premiérka vlády v demisii úspešne dojednala dohody o stiahnutí vojenských síl s Egyptom a Sýriou. V tom istom roku rezignovala na svoj poslanecký mandát a natrvalo odišla z politiky.

3.3 Yitzhak Rabin (1974-1977 a 1992-1995)

Rabin sa narodil v Jeruzaleme (Izrael) politicky aktívnym prisťahovalcom. Jeho matka bola výraznou osobnosťou židovskej spoločnosti. Bola prvou ženou, ktorá bola vo vedení Hagany. Taktiež bojovala za práva žien a v politickej orientácii sa hlásila k socialistom. Je zrejmé, že svojho syna výrazne ovplyvnila v jeho politických názoroch. Keď mal Rabin 18 rokov emigroval do USA, kde sa stal členom sionistického hnutia. Počas prvej svetovej vojny bojoval na strane Britov v Židovskej légii. Počas britského mandátu bol aktívnym členom Hagany a zúčastnil sa mnohých vojenských akcií. V roku 1948 sa oženil a založil si rodinu.

Po podpísaní prímeria s Egyptom v roku 1949 sa jeho kariéra uberala vojenskou líniou a zostal v izraelskej armáde. Stal sa najmladším generálom v izraelskej armáde, keď mal iba 32 rokov. V 60. rokoch presadzoval názor, že Izrael by sa mal orientovať viac na USA ako Francúzsko, najmä čo sa dodávok zbraní týka. Kvôli tomuto názoru sa dostal do sporu so Shimonom Peresom. V roku 1968 odišiel z armády a bol menovaný izraelským veľvyslancom v USA. V tomto období bolo už USA hlavným dodávateľom zbraní pre Izrael. V roku 1973 sa tesne pred Yomkipurskou vojnou vrátil do Izraela a začal sa angažovať v politike za stranu Ma'arach⁴⁷.

V roku 1974 sa stal ministrom práce vo vláde Goldy Meir, avšak tá pod tlakom kritiky Yomkipurskej vojny rezignovala, takže jeho mandát trval len krátko. V tom istom roku bol zvolený za premiéra. Jeho rivalita so spolustranníkom Peresom však naďalej pretrvávala. V tomto období bol podpísaný mier s Egyptom, kde si obe strany uvedomovali, že blízkovýchodný konflikt nemôže byť riešený vojenskou, ale mierovou cestou. V roku 1976 nastala vládna kríza, kedy bol Rabin obvinený z porušenia šabatu⁴⁸ a následne bola vyslovená nedôvera jeho vláde. V roku 1977 obhájil post šéfa strany v boji

⁴⁷ Je zoskupenie izraelských ľavicových strán.

⁴⁸ Je sobota. Je to deň odpočinku a modlitby. Začína sa v piatok tesne pred západom slnka a končí v sobotu po západe slnka.

s Peresom. Koniec jeho vlády spôsobil škandál, kedy bola jeho manželka obvinená zo zriadenia dolárového bankového účtu mimo Izraela. Negatívny vplyv na jeho imidž mali aj zhoršené vzťahy s USA. Po Rabinovej rezignácii utrpela jeho strana v parlamentných voľbách ťažkú porážku a víťazom sa stala strana Likud.

V rokoch 1984 až 1990 pôsobil ako minister obrany. Počas prvej intifády⁴⁹ zakročoval hrubou silou voči demonštrantom. Za tieto rozkazy bol výrazne kritizovaný doma aj v zahraničí.

V roku 1992 sa Ma'arach stal súčasťou Strany práce a Rabin znova vyhral primárky proti Peresovi. V tom istom roku sa konali parlamentné voľby a Rabin sa ujal druhého funkčného obdobia ako premiér. Po 15 rokoch sa mu znova podarilo zostaviť ľavicovú vládu. Jedno z jeho prvých rozhodnutí bolo zastavenie ďalšej výstavby izraelských osád na okupovaných územiach. Bolo to kontroverzné rozhodnutie a Rabinovi bolo pravdepodobne jasné, že to vyvolá vlnu nevôle a ostrej opozície voči tomuto rozhodnutiu. Napriek tomu Rabin pokračoval v mierových rokovaníach. „V roku 1993 prišlo k výmene dokumentov o vzájomnom uznaní medzi OOP a Izraelom. OOP sa zriekla terorizmu a uznala právo Izraelského štátu na existenciu v miere a bezpečí. V reakcii na to Izrael oficiálne uznal OOP ako zástupcu palestínskeho ľudu.“⁵⁰ Tento akt však viac a viac polarizovala izraelskú, ale aj palestínsku spoločnosť. Začali sa stupňovať teroristické akcie na oboch stranách. Proti Rabinovi ostro vystúpili najmä stúpenci Likudu (najmä Netanyahu a Ariel Sharon). Faktom však ostáva, že vďaka podpísanému mieru s OOP sa zlepšili aj vzťahy s Jordánskom, čo viedlo k podpísaniu mierovej zmluvy v roku 1994. Šanca na podpísanie mieru sa Izraelu črtala aj so Sýriou, avšak Golanské výšiny boli pre obe krajiny príliš citlivou otázkou a krajiny neprišli ku kompromisnému riešeniu. Celý mierový proces pokračoval stiahnutím izraelských vojsk z okupovaných území výmenou za mier. Skončil sa však atentátom na Rabina, ktorému predseda vlády podľahol. Táto udalosť šokovala nielen izraelský a palestínsky ľud, ale aj medzinárodnú scénu. Dôsledkom tohto atentátu bolo vyhrotenie už aj tak komplikovaných a napätých vzťahov medzi Likudom a Stranou práce.

⁴⁹ Je v preklade „vojna kameňov“. Išlo o palestínske povstanie a následný ozbrojený konflikt medzi Izraelom a palestínskymi Arabmi v Pásme Gazy.

⁵⁰ Čejka, M.: *Izrael a Palestína - Minulosť, súčasnosť a smerovanie blízkeho východu konfliktu*. 2005. s. 187-188.

3.4 Menachem Begin (1977-1983)

Begin sa narodil v Breste (Bielorusko) matke, ktorá pochádzala z rabínskej rodiny a otcovi, ktorý bol obdivovateľ Herzla. Niet preto divu, že bol horlivým sionistom. Už ako 9 ročný vstúpil do ľavicovej sionistickej organizácie a celé jeho štúdium bolo blízko späté s politikou. V roku 1939 sa oženil. Po vypuknutí druhej svetovej vojny sa mu podarilo vybaviť víza do Palestíny, kde sa mu však nepodarilo dostať. V roku 1940 bol obvinený zo špionáže a poslaný do gulagu. Jeho manželke sa podarilo ujsť do mandátnej Palestíny, kde sa aj on dostal v roku 1942. Tam sa stal veliteľom Irgunu, militantnej frakcie Hagany. Počas druhej svetovej vojny organizoval akcie proti Britom, ako aj mnoho teroristických útokov. Irgun sa prezentoval výrazným militaristickým prístupom a agresivitou pri presadzovaní svojich požiadaviek. Po roku 1948 boli začlenené vojská Irgunu do ozbrojených síl Izraela. Ben Gurion ich však považoval za separatistov a narušiteľov sionistickej jednoty.

Po roku 1948 založil Begin politickú stranu Cherut. Išlo o pravicovú stranu, ktorá v zahraničnej politike zastávala radikálne názory. Vďaka silne nacionalistickým názorom sa v Knesete dostala do opozície a na dlhú dobu bola izolovaná. Výrazne radikálne a nekompromisné správanie sa prejavilo u Beginu aj v otázke nemeckých reparácií. Ben Gurion ich žiadal od Západného Nemecka ako kompenzáciu za židovské obete počas holokaustu. V tej dobe sa Izraelský štát dostával do vážnych ekonomických problémov z dôvodu prílevu množstva preživších. Begin sa s Ben Gurionom nestotožnil a na protest vyzýval ľud k občianskej neposlušnosti. Spor vyvrcholil atentátom na západonemeckého kancelára Adenauera v listovej zásielke. Za tento čin boli zodpovední piati bývalí členovia Irgunu. Medzi elitami medzinárodnej politiky bol však za čin zodpovedný Begin, ako hlavný organizátor a objednávateľ. Incident bol utajený, aby sa nezhoršili už aj tak napäté vzťahy medzi týmito krajinami.⁵¹ V roku 1956 bol zástancom vojny proti Egyptu a chcel ju rozšíriť aj proti Jordánsku. Nie je preto prekvapivé, že v neskoršom období sa výrazne zasadzoval za ponechanie si všetkých obsadených území a nejednanie s arabskými štátmi.

V 70-tych rokoch bol Cherut včlenený do strany Likud, kde mala táto strana dominantné postavenie. „Strana zdôrazňovala národnú bezpečnosť a obsahovala v sebe tiež istý proti-arabský prvok. Ich ideologická platforma presadzovala agresívnu politiku osídľovania Západného brehu vychádzajúc z toho, že dané teritórium je nedeliteľnou

⁵¹ Deutsche welle: *Report Says Begin Was Behind Adenauer Letter Bomb*. [cit. 2014-02-20]. Dostupné na internete: <<http://www.dw.de/report-says-begin-was-behind-adenauer-letter-bomb/a-2054061-1>>.

súčasťou Izraela⁵². Neúspešná Yomkipurská vojna, odmietavý postoj Likudu na mierovú konferenciu, korupčné škandály vlády a všeobecná nálada v spoločnosti pripravila živnú pôdu pre úspech pravice vo voľbách v roku 1977, kedy sa Begin stal premiérom. Napätie v regióne pokračovalo násilnosťami na oboch stranách. Pokus o nové mierové kolo medzi Egyptom a Izraelom sa konalo v Camp Davide za účasti amerického prezidenta Cartera. Aj to sa skončilo neúspechom, nakoľko Begin bol ochotný uznať iba administratívnu autonómiu Palestínčanov. Zmluva bola nakoniec podpísaná v roku 1979 vo Washingtone a išlo o vôbec prvú mierovú zmluvu medzi Izraelom a arabským štátom. Dôsledkom tohto mieru bolo, že Liga arabských štátov uvalila na Egypt ekonomický a politický bojkot a Sadat bol zavraždený. Izrael potom musel postupne Egyptu odovzdať Sinajský polostrov nadobudnutý po 6-dňovej vojne v roku 1967.

Za vlády Beginu výrazne narástol počet osád, ktoré vznikali na Západnom brehu Jordánu a v Pásme Gazy. Vyplývalo to aj z politiky, ktorú presadzoval. Snažil sa finančne motivovať ľudí, aby sa presťahovali do týchto oblastí a to najmä lacnými nehnuteľnosťami, hypotékami a rôznymi daňovými úľavami. Ďalším kontroverzným zákonom jeho vlády bolo zjednotenie Jeruzalema a jeho včlenenie čisto pod správu Izraela. OSN sa v tejto otázke postavila proti a vyhlásila tento zákon za porušenie medzinárodného práva. V roku 1981 odobril Begin letecký útok na Irak, pri ktorom bol zničený jadrový reaktor. Izrael pokladal iracký jadrový program za priamu hrozbu. Pri tejto akcii však narušil vzdušný priestor Saudskej Arábie a samozrejme Iraku, za čo bol tento čin odsúdený nielen zo strany OSN. V tom istom roku vydal zákon o Golanských výšinách, ktorým ich de facto anektoval. Znovu sa vzniesla vlna kritiky na jeho hlavu a došlo aj na finančné sankcie zo strany USA.

Začiatok konca Beginovej politickej kariéry sa zrodil operáciou Mier pre Galileu z roku 1982. Minister obrany Sharon prehlásil, že jeho hlavným cieľom je eliminácia OOP v južnom Libanone. Neskôr však vysvitlo, že ozajstným cieľom akcie bolo absolútne eliminovať palestínsky vplyv na území Libanonu, vytvoriť v Libanone nový politický poriadok za účasti spojencov Izraela, vytlačiť sýrske jednotky z oblasti a zničiť palestínsky nacionalizmus na Západnom brehu a v Pásme Gazy⁵³. Počas konfliktu zahynuli stovky civilistov, najmä ženy a deti. V roku 1983 bola podpísaná mierová dohoda medzi Libanomom a Izraelom a v tom istom roku aj rezignoval Begin na svoj post v dôsledku kritiky libanonskej vojny.

⁵² Schulze, K.: *Arabsko-izraelský konflikt*. 2012. s. 56.

⁵³ Schulze, K.: *Arabsko-izraelský konflikt*. 2012. S. 65.

3.5 Yitzhak Shamir (1983-1984 a 1986-1992)

Shamir sa narodil v dnešnom Poľsku. V roku 1935 odišiel do Palestíny čím si zachránil život, pretože väčšina jeho rodiny zahynula počas holokaustu. Tu vstúpil do Irgunu. V roku 1940 sa z neho odštiepilo tvrdé, radikálne a ultrapravicové jadro zvané Lechi, ktorého sa stal členom a neskôr aj kľúčovou osobnosťou. V roku 1944 sa oženil. Za proti-britské akcie bol viac krát zatknutý a internovaný v táboroch v Afrike. Do Palestíny sa vrátil až v roku 1948. V tom istom roku zorganizovala Lechi atentát na švédskoho diplomata Folke Bernadotta, ktorý sa v mene OSN pokúšal vyjednať v regióne mier. Za tento čin bola Lechi odsúdená nielen v zahraničí, ale aj na domácom poli (Ben Gurion označil aktérov za teroristov). Po tomto incidente Lechi odovzdalo zbrane. Kontroverzným momentom však zostáva fakt, že za tento atentát nebol nikdy nikto súdený a izraelská vláda udelila všetkým členom amnestiu. V neskoršom období pôsobil v Mossade⁵⁴.

Begin a Shamir mali spoločnú vojenskú minulosť, napriek tomu však boli počas britského mandátu rivalmi, pretože Irgun a Lechi vyznávali rozdielne hodnoty. Spojencami sa stali až v roku 1970, kedy sa Shamir stal na popud Beginu členom strany Cherut⁵⁵. Po víťazstve Likudu vo voľbách v roku 1977 sa stal prvým pravicovým predsedom Knesetu v histórii Izraelského štátu. V roku 1980 sa stal ministrom zahraničných vecí. Po rezignácii Beginu v roku 1983 ho nahradil Shamir. Jeho mandát však netrval dlho. K výrazným počinom jeho vlády patrí spolupráca o americko-izraelskej dohode o voľnom obchode.

V roku 1984 boli vyhlásené nové voľby, v ktorých uspelo ľavicové zoskupenie Ma'arach na čele s Peresom. Nastal však pat, kedy ani jeden subjekt nebol schopný zostaviť vládu. Neuveriteľné sa stalo skutočnosťou, kedy došlo ku kompromisu a bola vytvorená vláda zložená z pravice aj ľavice. Súčasťou koalíčnej dohody bol rotačný systém na poste premiéra a ministra zahraničných vecí po dvoch rokoch. Široký konsenzus nastal v otázkach riešenia ekonomickej krízy, taktiež bola obmedzená výstavba osád a bola ukončená izraelská prítomnosť v Libanone. Na Shamira ako predsedu vlády prišiel vďaka rotačnému systému rad v roku 1986. Behom jeho vlády došlo k totálnemu zmrazeniu

⁵⁴ Je tajná spravodajská služba Izraela.

⁵⁵ Bola hlavná izraelská pravicová politická strana. Po vzniku izraelského štátu bola založená bývalými členy Irgunu, v čele s Menachemom Beginom.

mierových rokovaní, pretože nebol ochotný robiť žiadne ústupky. V roku 1987 vypukla prvá intifáda v Pásme Gazy. Prebiehala v podobe demonštrácií, bojkotov, hádzaním kameňov a zápalných fliaš. Povstanie sa Izrael snažil potlačiť hrubou silou. „K nim sa pridalo používanie slzného plynu, masové zatýkanie, mučenie vo väzbe a zákaz vychádzania. Žiadne z týchto protiopatrení však neboli schopné priviesť povstanie pod kontrolu. Práve naopak, živili odhodlanie Palestínčanov, začali prebúdzat kritiku vnútri Izraela a vzbudzovať medzinárodné pobúrenie.“⁵⁶ Nepokoje boli ukončené až v roku 1993.

V roku 1988 bol Shamir po voľbách znovu povolaný zostaviť vládu. Koalíciu bol nútený vytvoriť znovu s Ma'arachom a náboženskými stranami, ale bez rotačného systému. Voľby boli ovplyvnené intifádou, kedy Izraelčania chápali boj Arabov za terorizmus a bezprostredné ohrozenie a pravdepodobne aj preto uprednostnili Shamirovu tvrdú líniu. Počas celého svojho mandátu tvrdohlavo odmietal účasť na medzinárodných konferenciách. Aj to bol dôvod, prečo bola jeho vláde v roku 1990 vyslovená nedôvera ako prvej izraelskej vláde v histórii. Peres bol poverený zostavením vlády. To sa mu však nepodarilo. Shamirovi sa naopak podarilo zostaviť čisto pravicovú vládu s náboženskými stranami. V roku 1990 zaútočil Irak na Kuvajt a obsadil ho. Následne spojenci zahájili ofenzívu v roku 1991. USA požiadal Izrael o neangažovanie sa v tomto konflikte. USA mali spojencov na strane arabských štátov a obávali sa ich straty v prípade izraelskej aktivity. Napriek tomu, že na územie Izraelského štátu dopadli iracké rakety, bola toto jediná vojna, ktorá Izrael zasiahla a ten zostal aj napriek tomu pasívny. Začiatkom roku 1992 prebehla v Izraeli politická kríza. Shamirova koalícia sa rozpadla a on bol nútený vypísať nové voľby. Ako jeden z možných dôvodov neúspechu sa uvádza prílev nových imigrantov najmä z bývalého Sovietskeho zväzu a neschopnosť ich ubytovať, ako aj vysoká nezamestnanosť na strane imigrantov.

3.6 Shimon Peres (1984-1986 a 1995-1996)

Peres pochádzal z Poľska a vyrastal v čisto židovskom prostredí. Veľký vplyv mal na neho starý otec, ktorý bol rabín. Jeho rodičia neboli ortodoxní Židia. Neskôr jeho záujem o náboženstvo išiel do úzadia spolu s rastúcou angažovanosťou v sionistických hnutiach. V roku 1934 sa spolu s rodinou presťahoval do mandátnej Palestíny. Ostatná

⁵⁶ Schulze, K.: Arabsko-izraelský konflikt. 2012. s. 74.

rodina, ktorá zostala v Poľsku zahynula počas holokaustu. Neskôr vstúpil do Hagany. V roku 1944 viedol skupinu, ktorá prešla cez celú Negevskú púšť, za čo boli jej členovia zatknutí pretože išlo o vojenskú zónu. Mapy oblasti, ktoré vtedy zakreslili pomohli neskôr Izraelu pri dobývaní tejto časti v boji o nezávislosť. V roku 1945 sa oženil a vrátil sa do kibucu, ktorý sám zakladal.

Po založení nového štátu zastával mnoho diplomatických a vojenských funkcií. Čo sa týka politickej kariéry, je zrejmé, že Peres mal ľavicové zmýšľanie. V roku 1959 kandidoval za stranu Mapaj, v roku 1965 však túto stranu opustil spolu s Ben Gurionom a ten založil novú stranu Rafi (obe sa potom v roku 1968 zlúčili do Strany práce).

Po dolárovom škandále Rabinovej manželky sa stal neoficiálnym premiérom, nakoľko Rabin nemohol rezignovať z postu čela vlády. Peres však potom viedol stranu k historickej porážke ľavice v parlamentných voľbách, kedy sa do vlády dostala pravica. Politické súperenie Rabina s Peresom trvalo takmer 20 rokov, čo často viedlo k rozkolu v strane a nejednotnému jednaniu týchto politických partnerov. V roku 1984 sa Peres stal prvýkrát premiérom. Nastal však volebný pat, ktorý sme bližšie opisovali v podkapitole 3.5.

V roku 1992 zastával v Rabinovej administratívnej funkcii ministra zahraničných vecí. Bez Rabinovho súhlasu začal mierové jednania s OOP, za ktoré neskôr získali Peres, Rabin a Arafat⁵⁷ Nobelovu cenu za mier.

Po Rabinovom zavraždení v roku 1995 nastúpil do funkcie ministerského predsedu. Sústredil sa najmä na vyjednanie mieru so Sýriou. Celý proces narušili palestínske polovojenské organizácie, ktoré začali útočiť samovražednými atentátmi na izraelskom území. Izrael odpovedal uzatvorením Západného brehu a Pásma Gazy, aby sa zamedzilo prenikaniu teroristov na izraelské územie. Tieto udalosti samozrejme negatívne ovplyvnili mierový proces, ktorý nebol úspešný.

Ďalší problém, ktorý musel Peres počas svojho mandátu riešiť bolo ostreľovanie severného Izraela hnutím Hizballáh⁵⁸ z Libanonu. Tieto incidenty sa konali v čase tesne pred voľbami. Peres v nich nechcel pôsobiť ako príliš mäkký politik a preto nariadil odvetnú operáciu. Tá sa však skončila neúspechom, pretože v nej zahynulo veľké množstvo civilistov. Jeho popularita v krajine tak výrazne klesla. Týmto činom si však

⁵⁷ Palestínsky politik, predseda OOP.

⁵⁸ Je libanonská šiitská politická a vojenská organizácia. Vznikla v roku 1982 zjednotením niekoľkých šiitských skupín v reakcii na izraelskú inváziu do Libanonu. V arabskom a moslimskom svete je považovaná za legitímnu politickú stranu, ktorú niektoré západné vlády a Izrael ju naopak považujú za teroristickú organizáciu. Činnosť Hizballáhu sponzoruje Irán.

popudil aj izraelských Arabov, ktorí s ním sympatizovali. Vo voľbách z roku 1996 preto utrpel porážku.

3.7 Benjamin Netanyahu (1996-1999 a 2009-súčasnosť)

Netanyahu sa narodil v Tel Avive, ale neskôr sa spolu s rodinou presťahoval do USA. V roku 1967 sa vrátil naspäť a pôsobil vo vojenských jednotkách. Potom odišiel znovu do USA, kde doštudoval a aj pracoval. Organizoval medzinárodné konferencie o boji proti terorizmu v USA aj Izraeli. Impulzom bola smrť jeho brata Jonatana, ktorý padol ako veliteľ pri operácii Entebbe⁵⁹.

Na počiatku kariéry pracoval v diplomatických službách v USA a OSN. V roku 1988 vstúpil do politiky a kandidoval za stranu Likud.

V roku 1995 sa uskutočnil atentát na premiéra Rabina. Tento akt paralyzoval celú spoločnosť. V tomto období narástli násilnosti zo strany Hamasu⁶⁰. Netanyahua vystupoval ako vodca opozície s prejavmi počas protivládnych demonštrácií. Odsudzoval izraelsko-palestínsku mierovú dohodu a ostro vystupoval proti stiahnutiu sa Izraela zo Západného brehu a z Pásmu Gazy. Aj tieto skutočnosti boli dôvodom zvolenia strany Likud vedenej Netanyahuom, ktorý presadzoval tvrdšiu líniu.

V roku 1996 sa teda konali prvé voľby, kedy si mohli Izraelčania zvoliť premiéra priamo. Netanyahu, ako člen pravice, bol poverený zostaviť vládu. V jeho prospech bol fakt, že mal naklonené najmä náboženské strany. Víťazom parlamentných volieb sa stala ľavicová strana - Strana práce.

Aj napriek tomu za jeho vlády pokračoval izraelsko-palestínsky mierový proces, avšak pomalšie a Netanyahu vyžadoval reciprocitu. Stretnutia s Arafatom však neviedli k žiadnemu výsledku. Naopak, Netanyahu oznámil výstavbu nových osád, čo zhoršilo vzťahy najmä s USA. Tlak USA na pokračujúci mierový proces bol však enormný, čo v praxi viedlo k stiahnutiu Izraelcov z Hebronu a následné prevzatie teritória palestínskou políciou. V roku 1998 bolo podpísané Memorandum od Wye River. Okrem územných zmien došlo k odchodu izraelských síl z niektorých oblastí, otvorení letiska a prístavu

⁵⁹ Bola záchranná protiteroristická akcia na oslobodenie rukojemníkov unesených palestínskymi teroristami z roku 1976 v Ugande. Rukojemníkmi boli pasažieri letu Air France z Tel Avivu do Paríža. Zo 104 rukojemníkov boli 4 zabití, 5 členov izraelského komanda bolo zranených, zomrel plukovník Jonatan Netanyahu.

⁶⁰ Je palestínska islamistická sociálno-politická a polovojenská organizácia, založená v roku 1987. V súčasnosti patrí medzi najvplyvnejšie palestínske politické hnutia a od júna 2007 má pod kontrolou celé Pásmo Gazy.

v Gaze a bol vytvorený bezpečný priechod medzi Pásom Gazy a Západným brehom. Kvôli týmto ústupkom si však proti sebe pohneval niektorých členov pravice. Napriek čiastočnému pokroku v otázke mieru bol Netanyahu v roku 1999 odvolaný. Boli vypísané nové voľby, pri ktorých utrpel Likud jednu z najväčších prehiev.

Medzi kontroverzné počiny jeho vlády patrí snaha o otrávenie vysokého predstaviťa Hamasu. Došlo však k medzinárodnej blamáži, kedy boli izraelskí agenti odhalení jordánskou políciou. Museli odovzdať protilátku a navyše prepustiť väzňov. Tento incident mal za následok zhoršenie izraelsko-jordánskych vzťahov.

V roku 2009 bol Netanyahu po druhýkrát poverený zostaviť vládu. Nekonal sa však priama voľba premiéra (tá bola po 10 rokoch zrušená). Poverený bol aj napriek tomu, že Netanyahu nebol líder víťaznej strany v parlamentných voľbách. Stalo sa tak vôbec po prvýkrát v histórii Izraelského štátu. V tom istom roku podporil myšlienku palestínskeho štátu. Pripravil však nový návrh mierového procesu a to taký, že požadoval úplnú demilitarizáciu palestínskeho štátu. Palestínci mali ďalej uznať existenciu Izraelského štátu a Jeruzalem ako jeho hlavné mesto. Taktiež sa vyjadril, že zastavenie výstavby osád na Západnom brehu už nie je možné, nakoľko úzko súvisí s prirodzeným rastom populácie. Mierové rokovania sa konali aj pod záštitou amerického prezidenta Obamu. K zhode však doposiaľ neprišlo.

Počas svojho druhého mandátu sa aj výrazne staval proti irackému jadrovému programu, ktorý chápal ako jednoznačnú priamu hrozbu. Turbulencie nastali aj počas zmeny, ktorá čaká žiadateľov o občianstvo Izraela. „Kontroverzná zmena spočíva v tom, že výslovne sa v nej hovorí o židovskom charaktere Izraelského štátu. Zmena vyvolala kritiku nielen medzi arabskou populáciou v Izraeli (asi 20 percent obyvateľstva), ale aj medzi izraelskou ľavicou.“⁶¹ Ďalej musel bojovať s mnohými vládnyimi krízami a rozpustením koalície vlády. Všetky tieto politické turbulencie doposiaľ ustál.

3.8 Ehud Barak (1999-2001)

Barak sa narodil v kibuci v britskom mandáte. V roku 1959 vstúpil do armády, kde zaznamenal výrazné úspechy. Zúčastnil sa viacerých vojen a stal sa najviac oceňovaným vojakom izraelskej armády v histórii. Neskôr vstúpil do politiky, kde pôsobil na viacerých

⁶¹ Pravda: *Žiadateľov o občianstvo v Izraeli čaká prisaha*. [cit. 2014-02-23]. Dostupné na internete: <<http://spravy.pravda.sk/svet/clanok/235797-ziadatelov-o-obcianstvo-v-izraeli-caka-prisaha/>>.

ministerských postoch. V roku 1996 bol zvolený za poslanca za Stranu práce. V roku 1996 nahradil vo funkcii predsedu strany Peresa.

V roku 1999 vytvoril stredofarú alianciu, ktorá zvíťazila vo voľbách a Barak sa stal premiérom. Jeho cieľom bolo dosiahnuť mier s palestínskymi Arabmi a so Sýriou. Počas jeho vlády zaznamenal Izrael výrazný ekonomický rozmach. V roku 2000 stiahol izraelské sily z južného Libanonu. Taktiež sa snažil dojednať mier so Sýriou stiahnutím z Golanských výšin. Táto otázka sa však znova stala diskutovanou a vyvolala vlnu nevôle ako veľakrát pred tým. Barak bol nútený z jednaní odstúpiť. Izraelsko-palestínske mierové rozhovory sa konali v Camp Davide v roku 2000. Jednania však znovu stroskotali. Spornými bodmi bolo mesto Jeruzalem, ďalej Západný breh, ktorý mal spadať pod úplnú kontrolu palestínskeho štátu, ako aj palestínski utečenci. Neúspech v jednaní viedol k druhej intifáde⁶². V roku 2000 oznámil svoju rezignáciu a dočasne odišiel z politiky. V roku 2004 sa pokúšal o návrat, avšak zistil, že jeho šance na úspech sú minimálne. V roku 2007 sa opäť vrátil do politiky a pôsobil na významných postoch a v rôznych funkciách. V roku 2011 vytvoril vlastnú centralistickú a sionistickú stranu Acma'ut, ktorá sa odtrhla od Strany práce. O rok neskôr však oznámil definitívny odchod z politiky a svoju rezignáciu na post ministra obrany.

3.9 Ariel Sharon (2001-2006)

Sharon sa narodil v mandátnej Palestíne v rodine gruzínskych prisťahovalcov. Napriek tomu, že jeho rodičia boli prívrženci strany Mapaj⁶³ a žili v sekulárnej komunite, nie vždy sa ich názory s komunitou stretli. V mládežníckom veku vstúpil Sharon do polovojenskej jednotky, neskôr do Hagany, kde sa začala jeho vojenská kariéra.

Sharon sa zúčastnil asi všetkých vojen, ktoré Izraelský štát viedol od vyhlásenia nezávislosti. Bol účastný aj na odvetných operáciách, pri ktorých bolo zmasakrované obyvateľstvo (napr. v roku 1953 Kibijský masaker). Je považovaný za jedného z najlepších taktikov v histórii izraelskej armády. Rast jeho vojenskej kariéry bol pozastavený v roku 1982, kedy viedol inváziu izraelskej armády do Libanonu. Došlo tu k masakrovaniu palestínskych civilistov v táboroch. Vyšetrovacia komisia zistila, že Sharon výrazne prekročil svoj mandát v tejto veci a preto bol nútený z postu ministra obrany odstúpiť.

⁶² Začala sa vystúpením Ariela Sharona na Chrámovú horu v roku 2000.

⁶³ Lavicovo orientovaná strana, ktorá bola v roku 1968 zlúčená do Strany práce.

Po tomto incidente zotrval v politike, nie už však na čele rezortov silového charakteru. Sharon bol považovaný za najväčšieho propagátora politiky osadníctva.

Na základe jeho rodinného zázemia by sa dalo očakávať, že sa stane predstaviteľom ľavicového zoskupenia Mapaj/Strany práce. Jeho politické zmýšľanie bolo však bližšie strane Likud a jej hodnotám. V roku 2001 sa stal premiérom. Predchádzala tomu kampaň, počas ktorej vystúpil na Chrámovú horu a deklaroval, že tento komplex zostane pod kontrolou Izraela. Toto prehlásenie vyvolalo množstvo negatívnych emócií a podnietilo začatie druhej intifády. Zvolenie Sharona za predsedu vlády bolo čiastočne ovplyvnené nepriaznivou vnútropolitickou situáciou a krízou ľavice, ako aj radikalizáciou izraelského obyvateľstva. Počas svojho mandátu však zmiernil svoje postoje. Napriek tomu však naďalej podporoval politiku vojenských zásahov a protiteroristických operácií na území kontrolovanom palestínskou samosprávou. Je zrejmé, že aj k otázkam nastolenia mieru mal teda vážavý postoj. V roku 2004 došlo k napätiu medzi Izraelom a Francúzskom. Sharon vyzýval francúzskych Židov na emigráciu do Izraela. Dôvodom mal byť antisemitizmus, ktorému museli v tejto krajine Židia čeliť⁶⁴. Celý incident uzavreli obaja lídri ako nedorozumenie, napriek tomu zanechal šrám na bilaterálnych vzťahoch týchto krajín.

V roku 2005 podporil násilné vysídlenie židovských osadníkov z Pásma Gazy. Týmto svojím postojom sa absolútne rozišiel so svojimi spolustranníkmi zo strany Likud ako aj z jej hodnotami a bol nútený zo strany vystúpiť. Vládna koalícia sa aj pod ťarchou týchto skutočností rozpadla. V predčasných voľbách sa Sharon uchádzal o priazeň voličov už ako predseda novovytvorenej strany Kadima. V roku 2006 utrpel mozgovú mŕtvicu, z ktorej sa už nikdy nespamätal a preto jeho právomoci prebral vicepremiér Ehud Olmert.

3.10 Ehud Olmert (2006-2009)

Olmert sa narodil v britskom mandáte. Jeho rodičia boli prisťahovalci z Ukrajiny. Otec bol aktívny v politike a neskôr sa stal aj členom Knesetu. Jeho rodičia boli spájaní s militaristickou skupinou Irgun. V detstve bol členom mládežníckych organizácií. Neskôr slúžil ako vojak v izraelských obranných jednotkách alebo ako vojenský korešpondent.

Olmert bol zvolený do Knesetu v roku 1973. Pôsobil na viacerých ministerských postoch. V roku 1993 sa stal primátorom Jeruzalema. V roku 2003 bol znovu zvolený

⁶⁴ Time world: *Where Do France's Jews Belong?* [cit. 2014-02-24]. Dostupné na internete: <<http://content.time.com/time/world/article/0,8599,671180,00.html>>.

za člena Knesetu za stranu Likud a jeho hlavným vyjednávačom s koalíčnými stranami. Po odchode Sharona zo strany Likud ho nasledoval do strany Kadima. V roku 2006 utrpel Sharon vážnu mozgovú príhodu a na čelo štátu sa dostal ako vtedajší vicepremiér po tom, ako bolo vydané prehlásenie, že Sharon nie je schopný vykonávať svoju funkciu. V tom istom roku sa však konali aj voľby na palestínskom území. Prekvapivo zvíťazilo radikálne hnutie Hamas, čo znova vyostriло napätie medzi Izraelom a Palestínou. Došlo k ostreľovaniu izraelského územia, pri ktorom Izrael odpovedal tvrdými vojenskými odvetami. V tomto období došlo aj k raketovému útoku zo strany Libanonu. Izrael to chápal ako vojenský akt, a preto reagoval bombovými útokmi. Celý konflikt je označovaný aj ako Druhá libanonská vojna. Konflikt bol ukončený až po intervencii OSN. Po konflikte bola vytvorená komisia, ktorá skúmala vedenie izraelskej ofenzívy. V jej záveroch boli spomenuté nedostatky v organizácii pozemných síl, nesprávnosť prevedenia ofenzívy, atď. Z neschopnosti bol obvinený premiér Olmert, čo hralo do karát jeho neskoršiemu nasledovníkovi Netanyahu. V roku 2008 oznámil Olmert svoju rezignáciu pre podozrenie z podvodu a korupcie. V roku 2012 bol uznaný za vinného. Jeho nástupkyňou na čele Kadimy sa stala Cipi Livni.

Nasledujúca tabuľka obsahuje zoznam izraelských predsedov vlády od jeho vzniku v roku 1948 až po súčasnosť v slede za sebou. Obsahuje informácie o vplyve rodiny a najbližšieho okolia na politickú profiláciu. V tabuľke sú uvedené roky vládnutia, politická orientácia ako aj stručná charakteristika zahraničnej politiky. Predposledný stĺpec sa venuje kontroverziám, ktoré sa udiali počas vládnutia toho ktorého premiéra. Posledný údaj slúži na stručné vystihnutie osoby každého predsedu vlády, ako bol vnímaný na domácom poli izraelských voličov, ako aj v zahraničí. Červeným sú označení predsedovia vlády s ľavicovou orientáciou. Pri kompletizácii údajov sme vychádzali z informácií uvedených v predchádzajúcich kapitolách (najmä však z 3. kapitoly).

Tabuľka č. 1 Zoznam izraelských premiérov

Meno	Roky vládnutia	Vplyv rodiny	Politická orientácia	Zahraničná politika	Kontroverzie	Stručná charakteristika
David Ben Gurion	1948-1954	Otec bol vodca sionistickej organizácie	ľavica	Aktivistický prístup, preventívne akcie	Nájazd na dedinu Kibijá	Prvý izraelský premiér
Moshe Sharett	1954-1955	Neskúmali sme	ľavica	Neskúmali sme	Neskúmali sme	Neskúmali sme
David Ben Gurion	1955-1963	Otec vodca sionistickej organizácie	ľavica	Aktivistický prístup, preventívne akcie	V tejto práci nespomínam	„Otec“ Izraela
Levi Eshkol	1963-1969	Neskúmali sme	ľavica	Neskúmali sme	Neskúmali sme	Neskúmali sme
Yigal Allon	1969	Neskúmali sme	ľavica	Neskúmali sme	Neskúmali sme	Neskúmali sme
Golda Meir	1969-1974	Nie	ľavica	Mierový proces s Egyptom neúspešný, Obranná politika počas Yomkippurskej vojny	Operácia Boží hnev	„Železná lady“
Yitzhak Rabin	1974-1977	Matka v Hagane, socialistka	ľavica	Podpísaná predpríprava na mierovú dohodu s Egyptom v roku 1975, operácia Entebbe	Škandál s dolárovým účtom	Prvý premiér narodený na území dnešného Izraela.
Menachem Begin	1977-1983	Sionisti	pravica	Agresívny prístup, útočná vojna	Atentát na Adenauera, letecký útok na iracký jadrový reaktor, anexia Golanských výšin, operácia Mier pre Galileu	Prvý pravicový izraelský premiér

Meno	Roky vládnutia	Vplyv rodiny	Politická orientácia	Zahraničná politika	Kontroverzie	Stručná charakteristika
Yitzhak Shamir	1983-1984	Smrť počas holokaustu	pravica	Nepodporoval mierový proces	-	Zasadil sa o americko-izraelskú strategickú spoluprácu a americko-izraelskú dohodu o voľnom obchode
Shimon Peres	1984-1986	Starý otec rabín	ľavica	Komplexné riešenie situácia po vojne s Libanonom.	-	-
Yitzhak Shamir	1986-1992	Smrť počas holokaustu	pravica	Tvrdá línia, pasívny prístup počas Krízy v zálive	Odmietanie účasti na mierových konferenciách	Neochota jednať o palestínskej autonómii
Yitzhak Rabin	1992-1995	Matka v Hagane, socialistka	ľavica	Vzájomné uznanie s OOP, Mierová zmluva s Jordánskom	-	Držiteľ Nobelovej ceny za mier
Shimon Peres	1995-1996	Starý otec rabín	ľavica	Vzájomné uznanie s OOP, snaha o mierový proces	Spor s Rabinom, ostreľovanie Libanonu	Držiteľ Nobelovej ceny za mier. Jeden z najdlhšie slúžiacich politikov.
Benjamin Netanyahu	1996-1999	Smrť brata	pravica	Tvrdá línia, nie je zástanca mierového procesu	Snaha o otrávenie vysokého predstaviteľa Hamasu	Prvý priamo zvolený a zároveň najmladší premiér
Ehud Barak	1999-2001	Vplyv kibucu	ľavica	Snaha o mierový proces	-	Vyviedol Izrael z ekonomickej recesie

Meno	Roky vládnutia	Vplyv rodiny	Politická orientácia	Zahraničná politika	Kontroverzie	Stručná charakteristika
Ariel Sharon	2001-2006	Prívrženci ľavice	pravica, stred	Politika vojenských zásahov a protiteroristických operácií	Násilné vysídlenie židovských osadníkov z Pásmu Gazy	Propagátor politiky osadníctva
Ehud Olmert	2006-2009	Politickí aktivisti	stred	Politika vojenských zásahov	Vinný z podvodu a korupcie	Skorumpovaný politik
Benjamin Netanyahu	2009-súčasnosť	Smrť brata	pravica	Mierne ústupky v mierovom procese	Izraelské občianstvo	-

Spracované autorom podľa informácií z: <http://www.pmo.gov.il/English/History/PastPMM/Pages/default.aspx>⁶⁵

⁶⁵ Prime minister's office: *Former prime ministers* [cit. 2014-02-24]. Dostupné na internete: <<http://www.pmo.gov.il/English/History/PastPMM/Pages/default.aspx>>.

Záver

Aj napriek mnohým kontroverziám a neúspechom musíme konštatovať, že izraelská spoločnosť prešla ohromnou zmenou a dosiahla úspechy v relatívne krátkom období. Pri vzniku Izraelského štátu stáli najmä preživší z koncentračných táborov. Tí pretvorili nehostinnú krajinu na úrodnú pôdu a zaznamenali výrazné úspechy v poľnohospodárstve. Dokázali zvíťaziť vo viacerých vojnách a prekonať aj vnútropolitické krízy.

Je fakt, že fanatizmus jeho „otcov“, ich železná vôľa a presvedčenie brániť svoj národ a náboženstvo za každú cenu boli hnacím motorom tejto krajiny. Vznik tohto štátu je poznačený židovskou traumou, ktorá ho sprevádza počas celej jeho histórie. Z ľudského pohľadu je preto možné jednoduchšie pochopiť niektoré vyhranené až radikálne postoje lídrov tejto krajiny, ktorí za žiadnu cenu nechceli dopustiť, aby sa opakovali hrôzy holokaustu. Polemika však nastáva pri diskusiách o primeranej ochrane a obrane národa, kultúry, náboženstva. Je zložitá rozhodnúť, kde je pomyselná hranica akceptácie istých skutkov, činov a kedy už ide o politiku štátneho terorizmu podporovanú izraelskou elitou. Negatívne reakcie vyvolávali a naďalej vyvolávajú najmä rozhodnutia reprezentantov Izraelského štátu, ktorí sa pri dosiahnutí svojich cieľov uchýľujú k terorizmu a porušovaniu ľudských práv.

Izraelský štát prešiel turbulentnými rokmi aj na vnútropolitickej scéne. Spočiatku rýdzo ľavicová orientácia vlády zabezpečovala potreby prisťahovalcov a vytvorenia komunit, na ktorých bola postavená izraelská spoločnosť a dominovala izraelskej politike do roku 1977. Izraelská ľavica bola charakteristická menej radikálnymi postojmi ako pravica. Dôvodom je fakt, že korene pravice siahajú k militantným skupinám Irgun a Lechi z čias britského mandátu. Politika predstaviteľov pravice je preto charakteristická agresívnym prístupom, útočnou vojnou a nepodporovaním mierového procesu. Ich politika sa v priebehu času umiernila a jej predstavitelia sú v dnešnej dobe ochotní robiť čiastočné ústupky a vyjednávať o mierovom procese. To znamená, že v súčasnosti je snaha o riešenie konfliktov nie vojenskou, ale diplomatickou cestou. Jedným z možných dôvodov je fakt, že preživších holokaustu ubúda a s nimi aj ich radikálne postoje a názory. Dnešní politici nie sú už obeť z vojny s pocitom krivdy a cieľom za každú cenu uchrániť svoju rodinu a národ, ale ľudia s politickým zázemím, ktorí formujú svoje politické postoje na základe súčasných udalostí doma, ale aj v zahraničí. Je jasné, že židovský nacionalizmus vznikol ako reakcia na európsky antisemitizmus a s ním sa v minulosti formovali aj názory

izraelských politických strán. Ďalším možným dôvodom je uvedenie si, že vo vojne sa nedá žiť večne.

Problémy, ktoré sprevádzajú tento štát od jeho počiatku nie sú ani zďaleka vyriešené. Rozpory nevznikajú iba so susednými štátmi, ale aj vo vnútri krajiny medzi náboženskými a sekulárnymi Židmi, medzi Židmi rôzneho pôvodu a napokon aj medzi Židmi a Arabmi, ktorí v tejto krajine spolu žijú. Niektoré spory so susednými krajinami sa v priebehu času dokonca ešte viac vyostřili. V tomto regióne dochádza pravidelne k vojnovým konfliktom, samovražedným útokom, atentátom, cezhraničným potýčkam, atď. Ani po 60. rokoch nedozrel čas na dosiahnutie mieru v regióne a priateľského spolužitia národov. Dosiahnutie izraelsko-palestínskeho mieru a ukončenie tohto konfliktu by prispelo k mieru a stabilite regiónu.

Zoznam použitej literatúry

Knihy a monografie

1. ADAMOVÁ, K - KŘÍŽKOVSKÝ, L. 1997. *Politologie*. Praha: CODEX, 1997. 380 s. ISBN 80-85963-22-1.
2. BURGOVÁ, H. - JEŽOVÁ, M. 2012. *Současný Blízký východ*. Barrister & Principal, 2012. 367s. ISBN 978-80-87474-45-7.
3. ČEJKA, M. 2008. *Izrael a Palestina - Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Centrum strategických studií, 2008. 305 s. ISBN 80-903333-9-7.
4. ČEJKA, M. 2011. *Dějiny moderního Izraele*. Praha: Grada Publishing, 2011. 351 s. ISBN 978-80-247-2910-7
5. LIĐÁK, J. - KOGANOVÁ, V. 2004. *Politológia*. Bratislava: SOFA, 2004. 220 s. ISBN 80-89033-38-5.
6. POJAR, M. 2009. *Izrael (Stručná historie statu)*. Praha: Libri, 2009. 208 s. ISBN 978-80-7277-435-7
7. SACHAR, HOWARD M. 1999. *Dějiny státu Izrael*. Praha: Regia, 1999. 768 s. ISBN 80-902484-4-6.
8. SCHULZE, K. *Arabsko-izraelský konflikt*. Praha: CPress, 2012. 182 s. ISBN 978-80-264-0000-4.
9. SIEBER, K. - ZÍDEK, P. 2009. *Československo a Blízký východ v letech 1948-1989*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2009. 394 s. ISBN 978-80-86506-76-0.
10. SORBY, K. R. 2005. *Arabský východ (1945-1958)*, Bratislava: SAP, 2005. 305 s. ISBN 80-89104-77-0
11. SZANTO, E. 2001. *IZRAEL vnútorné a zahraničné súvislosti*. Bratislava: Sprint vfra, 2001. 152 s. ISBN 80-88848-73-3
12. TERNER, E. 1991. *Dějiny státu Izrael*. Pardubice: KORA, 1991. 266 s. ISBN 80-901092-0-9.

Internetové zdroje

13. HISTORAMA. 2014. Independence Day 1948. In: *Historama*. [online]. [cit. 2014-0216]. Dostupné na internete: <http://www.historama.com/onlineresources/articles/israel/story_israel_first_independence_day_14_may_1948.html>.

14. NAVRCHOL. Izrael. In: *Navrchol*. [online]. [cit. 2014-02-16]. Dostupné na internete: <<http://www.navrchol.sk/izrael.html>>.
15. IZRAELSKÝ CENTRÁLNY ŠTATISTICKÝ ÚRAD. Population by Religion and Population Group In. *Izraelský centrálny štatistický úrad*. [online]. [cit. 2014-02-16]. Dostupné na internete: <http://www1.cbs.gov.il/reader/shnaton/templ_shnaton_e.html?num_tab=st02_01&CYear=2006>.
16. MIDEASTWEB. The Population of Palestine Prior to 1948 In. *MidEastWeb*. [online]. [cit. 2014-02-13]. Dostupné na internete: <<http://www.mideastweb.org/palpop.htm>>.